

LA RENAXENSA

31 de Juliol

CARTAS DE VIATJE

(DEDICADAS Á MOS COMPANYS DE REDACCIÓ EN LA RENAXENSA)

II.

Sevilla. Itálica. San Isidoro del Campo. Cádiz. Jerez.

Un de 'ls derrers dias de la fira, de bon matí, preníam un cotxe, y surtiam de Sevilla en direcció á las célebres y á un temps olvidadas ruinas d' Itálica, atravesant el barri de Triana, aquest barri de 'ls gitanos que 's disputa la supremacia ab el del *Perchel* de Málaga. No es per axó tan característich com me pensava; carrers mòlt amples, casas mòlt baxas, parets mòlt blanques; menos tabernas que barracas de refrescos, un nombre d' hostals extraordinari y en èlles un nombre major de calesers y muleters asseguts fumant, closos per un círcul d' ases grisos que de cuha al carrer filosofan ab las orelles baxas. Las vèllas s' están per las portas sense fer gran cosa, las xulas rumbejan sos mocadors virolats, els noys s' assarronan per las plassas y las mossetas s' enflocan el cap de rosas. El Guadalquivir separa Triana del resto de Sevilla.

Ja fora de la Ciutat el camí 'ns comensá á internar per camps de blat y oliverars; tòt vert, ni un pam per sembrar; y encare que la vritat es que no varem veure ningú treballant, de tòts modos aquells camps representan mòlt treball. En tòt lo camí no trovarem més ánima vivent que las inmensas bandadas d' aucllets que 's remolinan per aquells camps xisclant desesperadament.

Avants de mitx dia arrivavam á Santiponce y entravam al hostal á fer rosegó. L' hostaler y la sèva dona, ab tres criaturas, nos reberen ab gran alegría com si de moltíssims anys no haguessin vista una persona; nos donaren per esmorsar bacallá y olivas—lo únich qu' hi havia—y beguerem montilla. Al pagar el gasto—bèn mesquí per cert—sobravan dòs rals que cedíam al hostaler; llavoras el pobre home tòt enbarranquinat s' empenyá en que haviam de pendre alguna cosa més. Nos tregué aygua y tovallola, y muntant de nou al cotxe atravessarem Santiponce víctimas d' una caló asficsiant. Res he vist més original qu' aquell poblet; menut, accidental, y ab sas casetas pocas y rónegas pero mòlt blancas, va ferme l' efecte d' una població després d' una epidemia. Tòt era tancat, ni una vèlla en una porta, ni un cap en una finestra res presentava vida en tòt lo poble més qu' unas patrullas de tocinos que vagavan á la ventura per aquells carrers.

Tantost passat Santiponce 's trovan lás ruinas d' Itálica aquells

campos de soledad, místio collado,

que no es mústich ni tal aca sino ben florit y granat.

¿Qué vos heu pensat qu' eran las ruinas d' Itálica? ¿una especie de Pompeya?... No es més que l' esqueleto, descarnat, mutilat, descompost y mitx enterrat d' un anfiteatre. Enfonzada entre camps, empolaynada arreu per las rosellas, las margaridoyas y sòbre tòt *el amarillo jaramago*, veheu una plassa closa per franjas de rocas informes y esborncadas, resquicias de gradinata. Al mitx de la plassa y casi á ran de terra apuntan unas parets macissas, que perfilan algo com una creu, y per més que mòlts s' han socarrat las cèllas pensant en la utilitat qu' alló podia tenir, ningú ha pogut treure'n l' aygua clara. Per sòta la gradi-

nata volta un corredor interceptat en alguns punts per las rocas eslleuissadas; en un pany de paret se veu encara, descolorit y esborrat, un petit fragment de pintura que s' ha tingut la precaució de guardar de la acció de 'ls elements per medi d' una portèlla; sòta 'l corredor passa la claveguèra qu' está plena d' aygua. Y axó es tòt.

Peró més que lo que veyeu, val lo que creyeu veure. Ah! que pensaments vos atravessan la imaginació! el cervèll s' escalfa, el cor esbatega y 's passa en fi un d' aquells moments en que ún se creu ser sabi. Pero per més que m' entregués á la desguitarrada fantasia, per més que volía capficarmhi... aquell cel tan blau, aquell sol tan resplandent, aquell etern xisclar de 'ls aucells, y aquella eczuberancia de flors ¡riu tant! vos obliga tant á estar alegre! que no vatj poder menos de sonriure devant d' aquella massa informe, murmurant: *Panem et circenses! Pan y toros!*— Desd' aquell moment alló no 'm representava ja un monument axecat per la grandesa d' un poble, sino perque un poble gran anès allá á embrutirse y devorarse, y disputarse ab las bestias fèras el sentit comú. ¡Espectacles estúpits y criminals qu' han procurat sempre fomentar las grans tiranías per alta diplomacia y ¡ay de 'ls pobles que no han sapigut axecarsen! que 'l dia que s' han enderrocats ellas, han desaparecut entre las sèvas cendras. ¿Estém encara mòlt lluny del dia en que 'ls pobles, ó milló 'l poble, podrá viure d' ell mateix sense tenir que enmanllevar á ningú una vida quimérica? Si no hi arrivém, crech que 'ns hi aném acostant de dia en dia.

¡Bah! ¡Cuan vos he dit que puja més lo qu' un vol veurehi que lo que s' hi veu en unas ruinas!

Mentres sortíam del anfiteatre va parlarnos el guarda d' un paviment romá que l' any darrer acabava de descobrir-se no lluny d' hont nos trovavam. Pujarem á uns camps més elevats, caminant á l' ombra de las oliveras y arrivarem á un cercat de tapia dintre del cual se conserva—ó malmet—el paviment enter d' una casa; no hi ha parets, no hi ha res, més que 'l mosáyich, rich y de mòlts colors en algunas pèssas, granat y tan sols blanch en altres. Pero per las plujas y las calors qu' allá logran esberlar la terra está tòt esventrat, cubert de fang que 'ls xaragalls hi portan y de una á una van saltant las pèssas.

Ja en el museo de Sevilla havíam vist un gran pilot de pedretas d' un mosáych dut d'Itálica; al véurho no havia pogut menos de pensar qu' en una caixa d' Imprenta hi ha tòt el Quijote.

Al tornar d'Itálica y atravessar Santiponce vejerem en el porxo del hostel á l' hostaler, l' hostalera, criaturas y gòssos esperant que passessim per saludarnos y despedirnos.

De Santiponce passarem immediatament á San Isidoro del Campo á veure las ruinas d'aquest monastir. Barreja de convent y de castèll, axecat en un turonet y descubrint un sorprenent panorama 's construhí en 1301, en el mateix lloch hont se trová 'l cos de Sant Isidoro, per D. Alonso Perez de Guzman el Bó. Com tòts els monuments d'Andalusia porta imprés el sello de tòtas las épocas á que ha sobreviscut, afrontat per la cals y decorat per las fumaradas del incendi. Lo més notable d'èll sòn els sepulcres de sos fundadors Guzman y Maria Alfonso Coronel sa esposa, mòlt posteriors á n' ells com ja ho provaria sola aquesta pomposa quarteta del sepulcre d'ella.

O ínclita Roma si desta supieras
quando mandavas el gran universo
que gloria que fama que prosa que verso
que templo vestal á la tal hizieras.

H. S. E. 19 Septembris anno dui 1609.

283 A. Die obitus.

Al devant d'aquet hi ha 'l sepulcre de Guzman que com el de Donya Maria tè sobre l' urna la estàtua ajenollada frente d' un reclinadori; figuras las duas de verdader valor artístich, fillas del eminent escultor andalús Montañez.

En una capella immediata hi han els panteons de D. Joan Alonso Perez de Guzman, fill de 'ls anteriors, y 'l de sa esposa Donya Urraca Ossorio; l' epitafi del d'aquesta última no puch menos de copiarlo segur de que vos agradará conéxel.

«Aquí reposan las cenizas de D.ª Urraca Ossorio de Lara muger de D. Juan Alonso Perez de Guzman illmo Sr. de S. Lucar. Murió quemada en la alameda de Sevilla por órden del Rey D. Pedro el Cruel por le quitar los thesoros é riquezas. Tambien se quemó con ella porque no peligrase su honestidad Leonor Davalos leal criada suya año de 1367.»

En el claustre 's conservan restos de pinturas de poch interés destruidas pe 'l foch al temps qu' eran espulsats els freres que habitavan el monastir.

Al sentdemá, de regrés á Sevilla, comensarem á rejirar la Biblioteca *Colombina*, fundada ab els llegats del matèx Colombo. Aquesta Biblioteca es importantíssima y cregueu qu' en ella he passat una de las estònas més agradòsas de ma vida, fullejant el llibre de bitácora que 'l descubridor de las Indias portá en tòts sòs viatjes. Aquest llibre curiosíssim que té per títol *Opúscula Astronómica Petri de Alia-co Cardinalis et Joan Jerson*—es un infólio menor imprés en caràcters de 'ls vulgarment dits gòtichs; conté algunas figuras cosmográficas grabadas en fusta, á més de duas dibuxadas ab tinta roja, negra y groga, pe 'l matèx Colombo. Tracta d' Astronomía, Cosmografía, Geografía, Filosofia, Teología, etc. pero lo important d' ell son las abundantíssimas y microscópicas notas ab que l' il·lustrá 'l gran navegant. Mòltas d' ellas fan referencia á materias contingudas en el llibre y llavoras van acompanyadas d' una maneta que senyala; las notas están escritas en llatí y ab una lletra compacta, menuda y extraordinariament igual. Permeteume copiarne una al etzar, per eczemple la qu' il·lustra un apartat que 's referex á la isla Taprobana:—*Intermontes istos sunt insuli innumerabilis inter quas sunt q. plur. margaritis lapidibus preciosis.*

En la matèxa Colombina poguerem veure, adherit á una historia de las Indias (1511), un full de pergami contenant un mapa de la isla de Santo-Domingo. eczecutat—se suposa—pe 'l matèx Colombo; en sos mars se veuen dibuxadas varias vegadas las tres carabelas. Aquet mapa, qu' ha sigut propietat del Capítol de la Catedral, está enterament malmés á causa d' una gotera que Dèu sab quant temps se li escorregué per sòbre. Al Capítol de la Catedral de Sevilla un mapa més ó menos no 'l farà pobre.

Y finalment vatj descobrir en la matèxa Biblioteca una Biblia manuscrita en versos catalans; á jutjar per sas modestas inicials rojas y blavas suposo que deu èsser de la primera meytat del sigle XIV. Aquesta obra es ya coneguda de nostre estudiós bibliófil D. Marian Aguiló, segons va dirnos l' Arxiver,—un senyor vellet que may ha sortit de Sevilla perque 'l ferro-carril l' espanta.

De tòt lo que dexo per contar de quant varem veure en Sevilla, vuy fer al menos menció d' una galería: la del se-nyor Marqués de Goyena, admirador y protector d' en Fortuny. Sens dubte es la d' Espanya qu' enclou més obras d' aquell sol post ya que ademès de varios cuadros originals y cartas il·lustradas, tè las fotografías de sas últimas obras, —dimensions del natural—retocadas y firmadas pe'l matex Fortuny. La dita galería conté també travalls de sos amichs y condexebls Rico y Madrazo, y fa al dit Marqués de Goyena bèn merexedor del dictat de protector de las Arts y de 'ls artistas.

Y es forsa despedirnos de Sevilla, d' aquesta ciutat tan alègre com artística, tradicionalista y civilisada, patria de las donas hermòsas y de 'ls grans ulls negres, y de las rosas y la taronjina. Sevilla—com tòtas las ciutats importants d' Andalusía—tè un parell d' iglesias á cada carrer y cada iglesia es un museo. No hi ha capelleta que no tinga un Murillo ó una escultura de Montañez ó Cano, ó un altar tallat pe 'l Berruguete... ¡Y quina diferencia entre aquestas iglesias y las de Toledo! Aquí 'ls altars, riquíssimas obras de talla, *barroquejan* ab un desvergonyiment sens tèrme; tòt se cargola, tòt s' enlassa, tòt esclata y enrahòna y crida; fullas y sants, garlandas y quadros, tòt se destaca entre aquellas masses dauradas;—lo demès de la iglesia està emblanquinat y per las voltas de mòltas d' ellas se remolinan lliurement las manadas d' aucellets qu' omplan aquell lloch de bulliciòsa armonía;—y en mitx d' aquesta esplendesa contéuhi las devotas pe 'ls poms de rosas y taronjina que las coronan! Desde dalt de la Giralda, á la hora de posta, 'ns despedirém d' aquella verda planuria encintada pe 'l Guadalquivir y aquella estesa de teuladas y terrats que s' escampava á sòta nostre. ¡Adeu Sevilla! cuan els demès espanyols tildem de fanfarrons á 'ls tèus fills perque t' ensalsan, diga'lshi que vingan á l' ombra de tòs patis á emborratxarse ab el perfum de las rosas y taronjers... y las miradas de tas hermosas!

El dia 24 d' Abril abandonarem Sevilla y arrivávam á Cádiz després de mitx dia de tren. Poca cosa vos diré d' aquesta ciutat, bonica per ser visitada pero insípida per residirhi. En ella sí que literalment no 's veuen altres colors que blanch y vert.

Las casas tòtas—literalment tòtas—tenen sòn bon mirador al carrer; en las cantonadas fan de guarda-rodas canons clavats á terra bòca per munt. Té un bon passetj—*la Alameda de Apodaca*—y sobre tòt, la gran vista es la que 's domina desde la torre d' Atalaya; llavoras es cuan verdadera-ment se veu lo que 's nomena la *pahella*, aquella llengua de terra tan estreta, al estrém de la cual s'apila la ciutat, oprimida á l' un costat pe 'l Mediterrani y á l' altre per l' Atlántich. Allá dalt trovarem de porter un catalá.

En Cádiz té caràcter original lo que allí 'n diuen *tiendas*—entèngui's tabernas—establiments muntats ab lucso, ab sas bòtas bèn afilleradas y bèn pintadas y particularment ab sos quartets hont hi ha taula y banchs y porta que tanca per dintre; en ells celebran els gaditans sas familiars y cuotidianas bacanals menjant olivas y bebent manzanilla.

Cap al tart anarem al moll hont vejerem pòndre's el sol en l' Atlántich. ¡Magnífich espectacle! ¡Y pensar que d' aquella bahía tan tranquila n' havian sortit: una Revolució, una interinitat de dòs anys, un Rey, una República y varios cantons!..

Al passar per la plassa de *Castelar*—avans de *la Candelaria*—se 'ns ensenyá la casa hont nasqué aquest gran orador y entussiasta patriota, últim president de la primera República espanyola. En la matèxa plassa hi havia la iglesietta hont havia sigut batejat, la cual va ser derruhida pe 'l Cantó dòs anys enderrera.

Es notable en Cádiz la iglesia de Santa Catarina hont entre varias y notables obras de Murillo, eczistex el cuadro d' aquesta Santa, postrera obra d' ell ja que li costá la vida á causa d' una cayguda del andami, en el lloch matex qu' ocupa are. Aquestos cuadros están tan descuydats que quan poch temps atrás se restaurá algun d' ells se prová de netejar la tèsta de la Santa Catarina y tan brillant y vigorosa de color aparegué, que no habenthi intent de netejar tòt lo cuadro va ser precís embrutarla de nou perquè ofegava el resto de l' obra. Aixís es com se tracta l' Art en Espanya. Els cantonals trasportaren tòts aquests cuadros al Museo d' hont els ha trèts la Monarquía tornantlos á sòs antichs llochs que 'ls sòn artísticament parlant per cert bèn desventatjòsos.

Finalment Cádiz tè bons carrers, bons cafés, plassas ar-

bradas y 's merex el qualificatiu que se li dóna de *tassa de plata*.

De Cádiz passarem á Jerez, la verdadera Xauxa d' Espanya. Juntem el clima, temperatura, vejetació y alegría andalussas á la civilisació, ordre, llibertat y seguritat d' una ciutat inglesa... y tindreu Jerez.

Com arribavam á Jerez al mitx-dia y contavam abandonar-lo al sentdemá el primer cuydado nostre va ser dirigir-nos á la Cartuxa de Sant Bruno distant de Jerez poch més d' una llègua. Prenguérem al efecte dós animals y surtirem de la població.

Molt me sorprengué un detall que 'm doná compte de la seguritat que 's disfruta á Jerez: el camí públich ó carretera per hont passa tothom qu' entra ó surt, crusa jardins particulars sense tapias ni rexas, hont jugan manadas de quitxalleta, y als quals jardins donan las casetas de recreo que 's tancan ab sola vidriera: passant veyeu els salons moblats ab elegancia y riquesa.

Una altre mostra de confiança: els balcones de 'ls pisos baxos avansan sobre 'l carrer á ran de la acera, y en ells hi veyeu grans vidres convecsos que difícilment posaríam nosaltres en una vidriera interior per pòr de que 'ls trenqués la minyona. Y aquí teniu com als que suposan que la civilisació es la mort de la bona fe, tranquilitat é ignoscencia de costums, s' enganyan de mitx á mitx, perque Jerez es la ciutat mes civilisada d' Andalusía; Jerez ab sa tramvia, sòs fanals y candelabres de gas, sas casas plenas de comoditats ab tòt y la poca apariencia, sas tradicionals *bodegas* axecadas per columnas y encaballadas de ferro, sòs grans cafés y lucosos casinos en los quals llochs no teniu de picar de mans per fervos servir sino solzament tocar una campaneta que hi ha al demunt de cada taula, y en fí ab sa capèlla y cementiri protestants, Jerez, dich, es una ciutat qu' honra á Espanya y es per cert una de las més ignoradas de 'l resto de 'ls espanyols. Mès no cregueu al entrar en aquesta ciutat trovarhi una vida monótona y una població aristocrática, res d' axó. El caràcter de 'ls Jerezans no es expansiu com el del resto de 'ls andalusos axís es qu' allà la vida es mòlt casulana. A la nit el senyoriu se passeja, de dias no circula més que 'l poble que treballa y tòt el moviment es fill de las *bodegas*; l' aspecte de 'ls carrers es ale-

gre á tòt serho, sòs encontorns sòn la imatge de la abundància y la pau, y 'l poble es per excelencia republicà ab ribets de cantonalista.

Tornant, donchs, al nostre viatge varem sortir de la ciutat dret á la Cartuxa atravessant aquell mar de verdor, aquells camps de blat y aquelles vinyas, y algun qu' altre torrent tancat per boscos de figueras de moro, y dich boscos perque allà aquesta planta pren unas proporcions estrordinarias qu' aquí no estém avesats á veure y entrellassantse unas ab altres forman una muralla literalment impenetrable. ¡Y aquells camps fértils y aquell riuet manso que costejavam havian sigut teatro de la desaparició de la monarquía goda!

Si, estavam en plens camps del Guadalete y en ma vida he respirat mes desahogadament qu' allà, no per lo que acabo de dir, sino perque allà vaitj compendre lo qu' es espay, llum, armonía, llibertat... Naturalesa, en fi!

Ja sòm á la Cartuxa; descabalguem y entrem pe'l portal d' una gran fatxada barroca. Un home vell, alt y magre—el guardiá—donantnos el tractament de *vuesas mercedes*, nos acompanya pe'l derruhit edifici. Aquet, barreja de gòtich de decadencia y barroch—tan important lo d' una época com lo de l' altre—es un niu abandonat. Veyeu aquelles voltas plenas de claus y nervis, pintadas de blau y estrelladas de plata, y á sòta d' èllas aquelles parets emblanquinadas, ennegridas arreu pe 'l fum de 'l incendi, apuntant aquí y allà una mesa de mosaych riquíssim pero sense retable; y com més vos interneu aneu sempre trovant claustres y patis y jardins y refetós y capèllas.

Tòt allà respira grandor y riquesa; claustres pe 'ls llèchs, claustres pe 'ls frares, claustres pe 'ls superiors; cada cel·la tè sòn jardí y cada jardí una especie de miranda que dóna á 'ls camps del Guadalete. La proba de si era rich aquest convent es que 'ls frares que l' havitavan podian caminar onse llèguas y mitxa á la rodona sense sortir de sas propietats. Pero á l' any trenta cinch aquest edifici va rebre 'l cop mortal; més tart la Comissió de monuments s' endugué tòt lo bó qu' hi quedava y en 1873 els cantonals acabaren d' esbrabarshi.

Axis es qu' are en la iglesia, capèllas particulars y refetós no veyeu més que 'ls rastre del foch y 'ls epígramas y

blasfemias disputantse 'l lloch pèdra per pèdra. Sòta una trona recordo aquestas ratllas:

«Vive la Cantonal! mort au Clergé! Vive Dieu qui fit la liberté!

Un républicain rouge.»

Els claustres están entexinats de vejetació que desde la crèma ningú deu haber inquietat y per columnas y paviments arrossegan sas escatas dragons y llargandaxos.

Al mitx de la Iglesia 's conserva la llosa del fundador del monestir, representantlo á n' ell armat de cap á peus; porta la fetxa de 1480.

Exas ruinas se prestan bèn be á una important monografia que dubto eczistexi, y mòlt satisfets de la excursió regressarem á Jerez que ja 'l sol era post. ¿Creyeu potser que se 'ns pogués ocorre 'l que podían surtirnos lladres?

En fi, al dia vinent abandonavam Jerez ab la més gran dolensa, era la separació d' un bon y verdader amich. Desde 'l vagó, al veure allunyar-se de mí aquella simpática ciutat d' aspecte de poblet, no podia menos de repetir-me aquesta pregunta:

—¿Per qué Mare de Dèu podia voler el cantó aquesta bona jent?...

Aquella matèxa tarde arrivarem á Córdoba.

APELES MESTRES.

DEL TURIA AL DANUBI

La estampa valenciana ha donat á llum un llibre, lo primer tal volta que en Espanya eixí de las premsas sobre la Exposició Universal de Viena; llibre que jo he vist naixer al calor de l' amistat mes viua, y á l' amor entusiasta de la pàtria, quant en aquella terra estranya un puny d' espanyols lluitabam ensemps per la sua esplendor y 'l fruyt suat del treball de sos fills; treball que representa generacions d' esforços y de martiri per teni' un brí de gloria y, mes que tot, lo pa de la familia, qu' es la més noble y necessaria aspiració de la rassa humana.

Ningú mes incapás de ferne un estudi, menys encare la crítica, que gent de més giny y mes saber podran ferla.

Cap enamorat veu las faltas de sa dama y mon cor sent encara l' escalf del llibre que prop mèu nasqué y quals sentiments he bressat ab l' amor de una mare, quant la sua verdadera l' engendraba ab lo entusiasme del poeta, 'l seny del filosof y l' anàlisis del sabi. Més importa á la amistat y al interés que mou en mí sempre quant pertoca á la nostre terra, fer ressaltar algun punt de vista que sia interessant per nosaltres, y esmentar á la nostre gent que fora de casa n' hi ha encare qu' ayman Catalunya, per més que n' hi haja d' altres que, tant si vé á pel com á repel, ne diuhen mal perquè si, imaginant tal volta que 'l dia que nosaltres caiguésem fora 'l jorn de la sua gloria, y que la riquesa, filla del treball y la economia, s'en aniria de plé á plé á la seva terra, que ho es d' abundó naturalment, més també vagamundos y malgastadors per tot arreu hi fan basarda. Parlo per un cert Senyor d' Andalusía, fora d' aixó molt amich mèu, pagés de rumbo y ex-ministre, que si convé may ha vist Catalunya, pero que la té á caball al cim del nas com un mal grá que 'l sèu mal esperitat li hagués fet naixer. Ja li passarà, y sino que Dèu l' ampari.

Tornant al llibre, la veu amistosa ve de Valencia, nostra

vella germana; y es just que de bon cor li dem la benvinguda y que sia qui més l' estima, ja que no li reca penyora al ferho tot enlayrant la Pàtria, tot enaltint Espanya.

Lo llibre del Sr. Navarro Reverter es compost de tres parts que 's posan totas solas de relleu.

Es la primera un prólech del Excm. Sr. D. Joseph Emili de Santos, l' ànima y la voluntat de aquella lluyta, escrit de ma de mestre; severament pensat y seriament sentit, digne d' esser meditat per quants en Europa creuhen guiar la marxa del progrés y de la civilisació, que fan via treballosa per entre 'l devassall de contínua guerra, y l' estrépit de la ambició may per cap dret seny retuda.

Es la segona un llibre de viatge plé de poesia y vastíssima erudició, brollant per tot arreu la juventut y entussiasme del autor ab ays! sentits y plor, que li arranquen 'ls dols de la mare, esparrecada per la follia dels propis fills en aquell' hora malhaurada.

Peregrinant pel mon ab lo insaciable desitg del sabi, bullintli dintre del cor la sava generosa del meridional, que enlayra mes l' alé del philosoph y brolla á rius ab la riquesa de la llengua, conta quant veu embellintha y aplicantha á nostre estat, relativament enderrerit per propias culpas, encara que la nostra espléndida naturalesa y la grandor passada que feu la Espanya realme de l' art en l' antigor, sian poderosas á deixarnos passar ab lo cap alt devant la espléndida Senyora que vesteix avuy la desferra del drapayre, retalls de vellas vestimentas y las sobras d' aquell temps bonicament endreçadas per la necessitat y la sua miseria.

Sempre espanyol en mitx de tanta maravella, sempre bon fill en la afanyosa lluyta, quant trova la veta del progrés dintre de casa s' entusiasma, y sempre just mostra la llum de la veritat als que van errats, passant per la espinosa senda de la preocupació ab serena calma y consciencia de si mateix, que no alcansen de bon grat tots quants la atribulada feyna del escriptor emprenen.

Quant de Barcelona parla, se li aixampla 'l cor, y apar que parli de la casa payral. «*Té poderosa agricultura, diu, té esperit industrial, té costum del treball, té 'l geni del comers, te, en fi, patriotisme; desrolla y protegeix munio de societats que firman al sèu cap, que dirigeixen son moviment, que encarnan sas aspiracions, y guaytan son benestar y lo sèu pro-*

grés. Ab tals elements se viu dintre de la Civilisació, ab tals elements logran los pobles la minvada felicitat que cap en la materia.» Així parla y bé mereix que la nostra terra li 'n quedi agrahida, com agrahida li queda de la calurosa defensa que de nostres productes naturals feu en la lluyta generosa de totas las nacions congregadas á Viena, com una clariana del cel en mitj d' una desfeta tempestat, en la eterna lluyta de sanch de pobles y rassas, per tindre 'l mon en afrentosa remensa.

Quant petja las encantadas riberas de Italia, desperta en ell lo sentiment de rassa; sent la alenada que vé de la India bressol de tots los pobles é inspiradora de totas las civilisacions, passant per demunt la Grécia que engendra l' art y atresora la sabiduría; y l' aspira potent, y canta la esplendor llatina mare de nostras llenguas y de nostras literaturas, font del dret y de nostras lleys, llavor de nostras llibertats y llum de nostras consciencias; y crida á la que dorm, y sembla novament disposta á ser correguda pels bárbaros, y al mostrarli 'ls dictats escrits ab lletras d' or en lo gran llibre de la historia, li recorda que al cáurer abrasada á la robusta córpora vencedora, li marcaba en lo front l' etern y espléndit sagell de la propia civilisació y en lo fons de l' ánima li plantaba l' arrel d' una religió de páu, que había de regenerarla y convertirla en útil instrument en la obra eterna de la humanitat y del progrés.

Quantas y quantas infinitas sensacions esperimentarem ensemps que tant galanament estampa! Potser per xó sento més lo llibre y n' endevino l' allargada.

Devant la Seu de Milan, aquella borratxera d' art, que may poeta cantarà prou ni ploma humana retratará fielment; dins d' aquella góndola devant del Pincio, al abor-dar aquella Venecia pedás del Orient flotant pel mar y encallat en lo fons del Adriátich; dins la gábia de Sílvio Pellico, á la cambra del Fóscari, devant d' aquell lleó retut á qui robaren los ulls de diamant que un jorn llampugaban per tot arreu, y avuy cercan á fer de la Ciutat dels estanys l' empori de la terra payral; allá al cim del Semmering entre las maravellas d' encantament ab que l' géni del home s' ensenyoreja de la gran naturalesa; dins la fábrika de sucre y 'ls seus cultius al peu de las ensangrentadas planas d' Austerlitz; entre las calentas y espléndidas recepcions d'

Ungria, de aquell poble que com nosaltres ha sabut guardar sa llengua sota 'l pes de la tirania y potser millor las costums del passat; sota la inmensa cúpula dedicada á tots los pobles de la terra; quantas voltas entonarem un himne y barrejarem nostras llágrimas somniant novas grandesas y esmentant errors que 'ns devallaren á la trista sort qu' es avuy patrimoni de la rassa llatina, y més penadament de la expirant, mal-avinguda Espanya!

Divagant pel camp vastíssim de la Historia, ple de generosas aspiracions y cercant per tot la grandesa passada, al recorre las Ciutats, fueiteja inclement las repúblicas italianas, de que vol fer mirall per la rassa llatina; y alguna volta es injust ab alguna d' ellas, com Génova, una de las més características y que porta escrita, com ell diu, sa espléndida y turbulenta historia en las pedras dels carrers, en la enlayrada superbia dels palaus que 'ls enfosqueixen, fins en las sumptuosas balconadas, miradors del torneix continuat favorits per las damas de tant superba rassa.

May cap vila ferá tanta impressió en mon cor, ni cap altre terra més escayent podia cercar per náixer el géní inmens del gran Cristófol Colomb; ni may més ben expressada que 'n lo llibre d' en Navarro Reverter la idea del remordiment que sentía l' espanyol poeta devant la sombra d' aquell que doná un mon á Castella, que li pagá llavoras ab cadenas y avuy ab l' oblit etern de tanta gloria.

En fi aqueixa part del llibre constiuheix en si un llibre de viatge y un curs d' historia en lo qual las dots d' imaginació y de saber corren tant d' abundó ab la riquesa de la forma, que fins are sols nos hi tenia avesat en Castelar; y com mérit del actual, sols direm que val bé la pena d' esser llegit encara després del que aquell géní publicá llavors de son primer viatge á Italia.

(*Seguirá.*)

ALBERT DE QUINTANA.

APUNTES

PERA UN ESTUDI GEOLOGICH.

Ab menos freqüencia de lo que convindria, aparéxen en las nostras revistas científicas y literarias traballs destinats á propagar la afició per tot quant influir pot á il·lustrar la historia física de la terra que 'ns sustenta.

Cert es que molt s'ha practicat pera precisar la riquesa mineralógica y disposició geognóstica dels elements que constituhexen la península, primer é indispensable pas pera determinar un dia los distints períodos històrichs per que ha passat son sol en lo decurs de las edats geològicas; emperó no pot negarse que es molt y molt lo que 'ns falta fer encara per' arribar á la meta de avansament que en esta especialitat han conseguit varias nacions extrangeras. Trist es tenir que confessar esta dolorosa veritat y axis de esperar es que quant ans ab lo concurs de tots los aventatjats talents que en la nostra patria al corneu de la ciencia 's dedican, podrem surtir de est lamentable retrás y posarnos al nivell de las nacions més il·lustradas.

Per axò desde l' humil esfera de acció que ocupo, desitjós de cooperar á tan útil com profitosa empresa, en las páginas de esta acreditada revista he fet públicas las observacions recullidas en exploracions varias, ensemps que las impressions rebudas en casuals viatjes. A est últim género correspònen las noticias que vinch á oferir als lectors de la Renaxensa, de qui espero las apreciarán en l' únich valor que merex donarse á una simple exposició de datos, tot lo més detstinats á ajuntarse un dia á altres traballs més sérios. Bax est concepte 'm circunscriuré á constatar quant de notable he observat en un recent viatge ab minvada accelerarió fet desde Barcelona á Gerona (1), apro-

(1) Per causas de tots sabudas, la circulació del carril estava reduhida al trajecte de Mataró á Barcelona.

fitant las freqüents paradas, las discussions y conversas sostingudas ab personas conexedoras del país, y altras circunstancias, qual conjunt per més que diste molt de ser equivalent á un minuciós exámen del terreno, al menos suplex en part la escassès de noticias que sobre del particular se tenen á pesar de correspondre á la zona que enllassa á dos importants ciutats catalanas.

Una observació 'm resta fer ans de entrar en materia: sé que las relaciones de viatge generalment perden tot l'interés científich que deuria correspondrelshi per haver pretingut sos autors descriure y dar pormenors de lo que moltas vegadas sisquera no han vist, omplint los relatos ab las parts de sa fantasía; per axò, desitjós de fugir de est perill, referiré al lector lo que jo haja observat d'aprop y palpat per mi mateix convenientment desllindat de las noticias de referencia que haja cregut dignes de mencionarlas.

Insinuat tinch que estos apuntaments van encaminats á fer algunas consideracions geológicas sobre 'l terreno atravessat per la carretera general de Madrit á la frontera francesa en lo gran trajecte de Barcelona á Gerona, entre quals poblacions media una distancia de un centenar de kilòmetros, zona que podem subdividir en dos seccions quasi iguals en extensió, separadas per lo riu Tordera, límit ensempe de las dos provincias germanas, la primera, ó sia la de *Marina*, está limitada al N. per la cordillera que corre paralela al mar, las ayguas del qual en alguns punts baten los repeus que de ella 's derivan; la segona, denominada la *Selva*, está constituïda per un país generalment accidentat, solcat per grans valls y fondaladas que en distintes direccions ab capritxosa varietat se entrallasasan. Lo nom que cada una de ellas porta, diu suficientment lo tipo á que correspon son paissatge: el d'aquella, reb lo sagell de sa caracterisació del procelós element que ab tota sa brava grandiositat á son peu se dilata y de que participan son clima, vegetació y habitants; á la segona secció li comunican las frondosas boscurias que la cubrexen, lo accidentat del terreno y lo dispersat de sos petits centres de població; y si li manca 'l sorprenent panorama del mar per' animarlo, en cambi participa de las afalagadoras escenas de la vida del camp tant més agradables quant més de aprop se contemplan.

Del trajecte de Barcelona á Mataró, recorregut ab la precipitada acceleració del tren, poca cosa podré precisarne; no obstant al contemplar desde 'l mirador del cotxe la forma enrodonada de las vehinas montanyas, sas agudas crestas, sas pendents, á la apariencia suaus en las de poca altura y molt rápidas en las més altas y lo espayós de las valls que d'ellas derivan; y més encara al assegurar-me que per tot arreu cubria 'l terreno un sol detritich-arenós, de qual naturalesa exclusivament participavan los materials aluvians de sas freqüents rieras, la escassès poch menos que absoluta de corrents superficials y altres circumstancies de idèntich caràcter, tot eran altres tants probables indicis de que anavam entrant en un terreno ígneo, es á dir, en un de aquells que deuen son origen no á la pausada sedimentació operada en lo seno de unas ayguas més ó menos tranquilas ó agitadas, sino á la extrepitosa irrupció de masses cristallinas en estat pastós expel·lidas del gran oceano incandescent en que bull, s' agita y brama 'l centre del nostre planeta.

En efecte, no es una gratuita presunció tal modo de discorre, ans bé es una fundada idea, que adquirex los graus de acertat criteri, tantost se dexa 'l carril pera prosseguir lo viatge per l' antiga carretera general, ahont de més en més un se posa en immediat contacte ab las masses graníticas que constituhen est notable terreno, rocas fácilmente determinables per sa triple constitució mineralógica (Cuarso, Feldespato y Mica) (1), son aspecte cristallí, sos colors clars y sa estructura granosa y en massa.

La sola presencia d' est element geognóstich nos bastaria pera determinar la classe á que correspon est terreno, no obstant pera ferho ab major acert me permeteré donar un resúmen de las especies mineralógicas sobre la marxa recullidas, aprofitant las petites paradas del carruatje. En Calella vaig arreplegar la *Pecmatita* (2) en sas dos varietats *comuna* y *gráfica*, curiosa esta com á pedra de adorno é in-

(1) Acepto y uso las denominaciones técnicas espanyolas pera facilitar millor la intel·ligencia y no aumentar l' algaravia que en est ram de la ciencia regna.

(2) Granito abortat al qual falta la Mica, sobreabundant lo Feldespato respecte al Cuarso. Janyez ni Vilanova no citan esta especie en Catalunya.

teressant la primera per ser la rica especie denominada *Petunzé* entre 'ls xinos y que per sa riquesa feldespática proporciona 'l millor y més abundant *Kaolin*, que com es sabut, es la primera materia en la fabricació de la luxôsa porcelana. En son propi criadero recullí porcions de Pecmatita convertida en Kaolin ó terra de porcelana qual transformació fàcilment se comprén, putx que constituhint sa base 'l feldespato ortosa (silicat de potassa) se dexa atacâr pe'l acit carbònich de la atmòsfera, de manera que á proporció que 's va formant carbonat potássich substancia molt de liquéscent, queda en llibertad la alumina, pert la roca sa coessió primitiva y al disgregarse dona origen á est detritus terrós argilench, compost de alumina, silice y accidentalment de restos de potassa, cals, magnesia y oxïts de ferro. A igual causa 's deu la digregació del granito, tant més fàcil quant major es la grandaria dels cristalls que constituhexen sa massa.

Associats ab la Pecmatita se trovan lo *Petrossilex*, entre nosaltres sens aplicació per lo difícil que 's labrarlo, y 'l *Cuarso eruptiu* (cristall de roca) de tothom coneguts los usos á que 's destina. Ademés també la *Protogina*, granito degenerat compòst essencialment de Feldespato, Cuarso y Talco, est últim en substitució de la Mica que entra en lo granito tipo, lo que li ha fet donar per alguns lo nom de Granito talcós. Los exêmplars per mí recullits en Calella ademés de ser pobres en Cuarso y rics en Talco, presentan est últim mineral tan colorat en vert gris que 'l aproxïman al color de la *Dialaga*, lo que podria fer confòndrels ab la roca porfídica magnesiana, coneguda per *Eufòtida*; no obstant la menor duresa del Talco, que fàcilment se dexa ratllar per la unglâ, comparada ab la de la *Dialaga* que fluctua entre la del Cuarso y la de la Fluorina, resol lo problema. Dos varietats distintas he trobat de esta roca, la una presenta 'l Talco ab gran predomini sobre la masa feldespática; en l' altre la massa adelògena de un color rosat ó rojench está vetejada ó salpicada de vert per la serpentina, lo que li dona un béll contrast.

Pissarras. Separadas de son propi criadero, pero segurament no molt lluny d' ell, en una torrentera trobí las varietats següents de esta roca: la *argilosa calissa* que dona efervescencia ab los ácits, la *comuna*, la *gráfica*, la *micacea*

comuna y altres, mostrant son conjunt los diferents graus de metamorfisme propis de est género de rocas.

En los abundósos materials aluvians que recubrexen lo sol granítich de la Selva se troban estas y altres idènticas especies mineralógicas en estat divers de fragmentació y ádhuch de descomposició, constituhint rierenchs, gradas, arenas y argilas gredosas ó sorrencas.

Ab los datos que oferex la presencia de esta associació de minerals, permès nos es ja calificar de granítich lo terreno per que passa la carretera de Fransa en la zona indicada, exceptuats uns quants kilòmetres ans de arribar á Gerona que corresponen al terciari numulítich, lo que equival á dexar sentat que la Marina y la Selva son part integrant de la regió plutònica del Montseny, qual area de extensió completa la rica comarca del Vallés.

Lo considerarse la alta montanya de Montseny, á la qual deu sa accidentació est terreno, una simple derivació de la gran cordillera pirenaica; l' oferir notable analogía los elements geognòstichs respecte dels de aquella y sobre tot lo quedar limitadas abdos formacions graníticas per los materials de la época terciaria, quals estratos parcialment, ensemps que 'ls cretáceos, alsapremaren al aparexer una y altra, nos posan en lo cas de atribuir son origen á una mateixa revolució física del nostre planeta, que en la indefinida cronología del món correspon á época ja bastant moderna, dato que precís es tenir present pera deduhir luego sa riquesa mineralógica.

Fixada la naturalesa d' est terreno baxem á donar de ell alguns pormenors, que no per ser de segon terme han de estar privats de importancia. Respecte á la Marina y lo mateix podriam observar en lo Vallés, la roca granítica está recuberta de un sol detrítich arenós constituhit per la disgregació de las roca subjacents, á lo que 's prestan molt bé á causa de sa riquesa feldespática, putx que dexantse penetrar per l' ácis carbónich de l' atmòsfera se descomponen parcialment, perden sa primitiva coessió y originan abundosas arenas, compostas de Silice, Alúmina, Mica y demás elements que en estat de integritat las componian. De aquí l' abundó de sorras que forman lo sol cultivable de estas comarcas, que de necessitat deurian ser pobres, allí ahont faltassen los materials diluvians, si en general no las afa-

vorís la suavitat de un benigne clima, la facilitat, no sens dispensis, ab que 's convertexen ab regables terrenos secans y árits y sobre tot gracias á la inteligent direcció que presidex á las feynas agrícolas.

En la Selva prenen gran desenrotllament los aluvions procedents de las matexas rocas cristallinas en diferent grau de fragmentació; notantse que esta aumenta proporcionalment tant com més s' allunyan de la Marina, de modo que 's succehexen gradualment los rierenchs, pedras, gravas, arenas, argilas pedrosas y per últim las argilas de grafi. ¿Prové axò de que 'l Diluvi de esta rica comarca es purament local y que 'l centre de dispersió de sos elements siga 'l Montseny desde el cual s' escamparian seguint la direcció que 'ls hi senalás la particular topografia de la encontrada?

Poch menos qu' excusat considero fer constar, que á est modo especial de estar constituhit lo terreno de estas comarcas, un tan modificat, emperó, per ses peculiars condicions climatològicas, se deuen las produccions agrícolas que 'l favorexen. Una simple enumeració de ellas bastará de sobras pera confirmar esta idea: la Marina produhex y exporta quantitats considerables d' exquisita taronja; ben coneguts son sos estimats vins; element de riquesa es per' ella la producció de garrofa, de algunas cereals y sobre toi de hortalissas y fruytas primerencas. La Selva es rica en cereals y plantas ferratgeras, en tota classe de fruytas de estiu y tardor, com pomas, avellanas, nous, castanyas etc.; en fustas de construcció en general. pero especialment la destinada á círcols y dogas de barrils y botas destinantse ab preferencia la major part de las terras al cultiu de l' alsina surera. Análogas á estas son las cullitas que s' obtenen en lo Vallès; y tant en esta comarca com en la de la Marina es digne de notarse que 'ls millors conreus se donan en los fondos de las valls y primers replans de las montanyas, ahont están acumulats los detritus més fins y 'ls depòsits aluvians, mentres qu' en las parts elevadas la vinya sols hi viu poch anys y 'l bosch que millor s' hi propaga es la pinareda.

Igualment son una conseqüencia de la naturalesa mineralógica d' est terreno las condicions hidrográficas que 'l caracterisan. Sabut es qu' en las rocas cristallinas y de

estructura macissa que 'l constituïxen, escassejan per el general los trenches y fenents per ahont cercolar pugan ab llibertad caudals d' aygua d' alguna potencia pera reapareixer en punts més baxos, lo que implica la carencia poch menos que absoluta de manantials considerables, qual constant emergencia alimente corrents superficials de importancia; mentres que gosant de un gran poder absorvent la capa detítica que las cubrex dexa filtrar llibrement per ella l' aygua fins á trobar la compacte roca subjacent, que com á impermeable que es, no dona curs á ditas filtracions, donant origen á escasa profunditat á manantials de poca potencia. En cambi en aquells llocs, com en lo centre de la Selva per exêmple, ahont te gran gruxa 'l deposit aluvial format per la fragmentació de rocas cristallinas, allí las deus sobre ser escassas discorren á profunditat extraordinaria, á la que 's necessari baxar en la construcció de pous, mentres que 'n lo terreno purament detítich estos donan l' aygua sumament somera.

De la concurrencia d' estas múltiples causas prové igualment que la major part del temps permanexen exutas las moltes rieras qu' en est terreno 's contan, no fent quasi excepció á esta regla 'l Besòs ni 'l Tordera; ab tot, en dias de tempestuosas plujas no podentse extraviar las ayguas per trenches ni fenents naturalment oberts en la massa granítica, ab facilitat la capa detítica superficial se satura de aygua y la escup per tot arreu en forma de improvisadas fonts, que acumulantse en sos respectius rieranys augmentan lo caudal dels confluents y luego 'l de las principals rieras, donant lloch á soptadas avingudas, causa de irreparables perduas en lo material y desastrosas desgracias personals, que ab horror se memoran en moltes de las hermosas poblacions de la Marina. Al alcans del lector queda, además, que per rahó de estas furiosas torrentadas, dada la naturalesa é inclinació del terreno per lo qual se precipitan, ha de ser extraordinaria la quantitat de materials sorrosos indefectivament arrastrats per aquellas al mar, de lo que prové la formació de deltas en la desembocadura de cada respectiva riera y barras ó cordons litorals á lo llarch de la costa, acumulació que no pot menos que haber modificat la primitiva configuració que en l' origen dels temps esta tindria.

Axí mateix son dignes de atenció las consideracions, que bax lo punt de vista orogràfic sobre est terrenó poden fer-se. En general de ell pot dirse que es montanyós y que entre las multiplicadas serras que l' encreuhen quedan ober-tas valls de reduhidas proporcions las més, en forma de esbarjosas planas algunas. De la llarga serra que al cers limita la Marina se destacan distintas derivacions, que vinguent á trencar perpendicularment la costa se perden en l' abisme de las ayguas, no sens haver originat diferents promontoris, naturals obras de defensa ab que la Providencia ha volgut preservar lo nostre litoral de la acció destructora de las embravehidas onas. Rasserats tras estos turons naturals apar que hi coexistissen algunas bahías ó calas, en las quals trovar poguessen segur refugi las naus en dias de navegació perillosa; emperó lluny de ser axí la costa está contornejada seguint la direcció media de las escolle-ras en que aquells terminan, per rahó de haberse cegat las entradas que primitivament lo mar terra endins faria, á benefici de la formació dels indicats deltas y barras, á lo que haurá contribuít poderosament la abundancia de mate-rials arrastrats durant las fortas torrentadas, los escolls y rocam que existexen al peu dels promontoris y la poca fon-daria de las ayguas del litoral. Allí ahont estas la tenen major y son més agitadas, sobre tot si á la barra li manca 'l lligam que li podrian proporcionar los escolls formats per someras rocas, la costa 's veu exposada á sufrir los embats de las onas y á perdre en un instant lo que avan-sar y creixer hagués pogut ab llarga temporada. Freqüent es observar los destrossos ocasionats en las terras voreras al mar per l' acció d' esta causa, y no pot ser menos que 'n las tradicions populars de la Marina se registren datos que revelen altres majors presenciats per las generacions pas-sadas. En Calella tots los anys se celebra un aniversari 'l dia de San Gregori (17 Novembre) en sufragi de las vícti-mas que un accident d' esta classe ocasioná en dita vila, y costum es lo mateix dia recorre en professó la platja en lo tragecte en que antigament hi habia existit un carrer y que fou arrastrat junt ab las terras y barra immediatas al profons dels abismes per las furiosas onas durani una gran tempestat; essent de advertir que encara avuy dia l' oleatge descubrex de tant en tant los fonaments dels enderrocats.

edificis, prova ineludible de la cestas del fét que la tradició recorda de un modo per demés solemne.

També es tradicional la memoria que 'n dita vila 's conserva, de provenirli 'l nom de *Calella* ab que se la designa desde temps inmemorials, de haver existit allí, á la part de llevant del promontori dit la *Torreta*, una petita cala, que ab lo decurs dels segles han arrasada los materials aluvians trasportats per la immediata riera; memoria que ab gust consigno ja per venir ab confirmació de lo que avans he dit respecte á la probable existencia de ports naturals durant los primitius temps, ja també perque esta y la anterior tradició son magnífichs comprobants de las veritats sobre 'l particular demostradas per la ciencia.

En la Selva presentan contrast notable algunas planuras, extesas á lo alt de turonets de fácil accés, ab las grans fondaladas y depressions de altres terrenos immediats, en los quals no trobant proporcionat escorro las ayguas, origina son estancament païssos humits y malsans, alguns d'ells tristament célebres en los fastos mèdichs per la insistencia ab que s' hi han estacionat á vegadas las epidemias fomentadas per las emanacions palúdicas, (Riudellots, Vilobí, Sils). Preferentment axò succehex allí ahont un subsol argilench dificulta ó impedex del tot la filtració de las corrompudas ayguas y gracias que per lo comú en exa comarca exístescan potents depòsits diluvians constituhits per gravas y arenas que facilitan la dessecació de aquells terrenos, putx del contrari seria poch menos que permanent y general esta causa de malestar públich.

Dit lo suficient pera dexar caracterisat lo terreno que 'ns ocupa, ja que no puch tenir la pretensió de haver sisquera intentat sa descripció detallada, del cas seria individualisar los materials útils que proporciona; empero com esta tasca sols pot efectuarse despues de haver explorat degudament lo país, me veuré precisat á donar solsament una idea de lo que de ell pot extraure la industria pera satisfacer las necessitats humanas, compendiant á est fí mas escassas observacions las pocas que sobre 'l particular hi ha fetas. Entesis general pot dirse que las especies minerals que esta regió 'ns proporciona, tenen una importancia més que notable las que caben dins la denominació de elements de construcció, mentres que á las de pur interès mineralò-

gich millor las hi escau 'l dictat de curiosas, que no 'l de útils. Corresponen á est género los hermosos cristalls de Feldespato, Cuarzo y Mica, elements essencials del granito, que en ell s' hi troban; los Granats y altres que accessoriament en la composició de esta especie geològica entran; la Fluorina y Baritina; la Molibdenita (Sant Feliu de Guixols) y 'l sulfuro doble de Plom y Antimoni ó Jamessonita, á las que podem afegir lo Bassalt y congèneres de Massanet de la Selva y pobles vehins, la Pissarra gráfica de Malgrat y altres (1).

Entre 'ls materials de construcció citaré 'l Granito, bax est concepte tant més estimable quant menor es sa riquesa feldespática y més petit lo gra dels elements que 'l constituhen; lo Kaolin ó terra de porcellana, producte immediat de la descomposició de la especie anterior ó de la Pematita, de tot punt indispensable pera la fabricació de la porcelana; lo guix, marbre, pedra de cals y pissarras resultants del metamorfisme que han experimentat rocas preexistents al contactar ab ellas las masses cristallinas en lo moment de sa erupció; y per últim las que procedents de la descomposició de las rocas citadas, han anat á sedimentarse, arastradas per las ayguas, en los punts baxos del terreno formant banchs ó aluvions de potencia més ó ménos considerables com son: las argilas esmécticas ó terra de parayre (Caldas de Malavella), las refractarias (Sant Hilari), las més ó ménos gredosas de que 's provehen las rajolerías y teularías de totas estas comarcas y finalment las plásticas ab que s' elabora la tan renombrada terrissa de Sant Salvador de Breda y de sas modernas rivals de Arenys de Mar y Callera, quals fábricas entretenen no pochi trevalladors y donan cárrech á numerosas embarcaciones de cabotatge.

Expressament he dexat de mencionar entre 'ls minerals útils de esta regió las rocas cuarsosas auríferas al objecte de ocuparme separadament y donar compte de la vulgar tradició que assegura ser dauradas las sorras del riu Tordera. Si á la tal idea no ha donat origen la presencia de las dauradas escatas de Mica en que abundan los aluvions de

(1) En l' extrem septentrional de la cordillera del Montseny se beneficien ab profit minas de plom y de ferro. Fácil es que 'l criadero de estos metalls tinga relació més ó ménos directa ab la formació granítica.

la Marina, no cal despreciar-la per ridícula, sino acceptarla com á molt racional, ja que sabut es que l' or en estat primitiu te son natural criadero en las rocas cuarsosas del terreno granítich ó bé en los terrenos de transport constituhts per la disgregació y posterior arrastre de las arenas que de ellas resultan ; y axí pot molt bé ser cert lo que la tradició pregona , en favor de la qual diré , que per mas mans ha passat una mostra de exas rocas auríferas procedent del Montseny, qual notable riquesa vaig contribuir á fixâr, y que segurament se hauria explotat si en los ensaigs de minería no s' hagués fet patent que no resultava beneficiosa , á causa de lo dispendiós del arrancament de la roca , entrebanch , que en esta classe de terrenos , vé á desbaratar no pocas vegadas los més ben combinats cálculs.

Si als referits datos agregam que dins de esta regió per tants conceptes notable , s' hi troban las molt reputadas y concorregudas ayguas termals de Santa Coloma de Farnés y Caldas de Malavella en la Selva, de Arenys de Mar (Banys den Titus) y Caldetas en la Marina , de Caldas de Montbuy y la Garriga en lo Vallès; haurem dit lo suficient pera deixar demostrada la importancia del estudi del terreno que acaba de ocuparnos y que en estas apuntacions sols hem bosquejat, que á altra cosa no podriam aspirar donats los escassos medis de que 'ns hem valgut pera reconexe'l.

PERE ALSIUS.

Banyolas, Abril de 1875.

UNA PREGUNTA Y UN PRECH

ALS CATALANISTAS

Jove com soch he volgut també sortir ab mas pocas for-
sas al camp del catalanisme fent lo possible pera son des-
enrotllament; he volgut ajudar ab ma petita remada á em-
penyer la barca del catalanisme per la mar de la ilustració
y del saber fins que arribi al port de la gloria y de la in-
mortalitat, com tots debem ferho, quiscú per sa part, sens
may reposar, ab lo trevall incessant y no mancant un sol
dia á eixa vasta empresa qu' es l' esperansa de la pàtria;
aytal que la formiga treyentne grá per grá d' obra, arriba
á enfonzar los monuments que l' home en son orgull creya
eterns, ó que la constanta gota d' aiga, fineix per foradar
las mes duras y fortas rocas.

Mes jo al volerho fer me he trovat que tenia mes petites
las forsas de lo que creya, me hê trovat que soch manco y
soch impossibilitat de fer cualsevol cosa. Si: he volgut par-
lar y parlar en ma llengua mare, portant lo desitj de ferho
lo menys mal possible, he volgut expressar ma pensa y los
sentiments que brollavan á dolls de mon cor y me he tro-
vat sense paraulas purament catalanas. He cercat mos con-
cellers en una bona gramática y en un bon diccionari que
me diguessin cóm y de quina manera se debia parlar y es-
criure, qu' era lo que se debia admetre, qu' es lo que se
debia rebujar y me he trovat que casi bé no tenim ni una
cosa ni altre, y veus aquí una de las causas principals en
que se fundan los estranjers per dir que nostra llengua no
ho es y sí dialecte, punt que no vuy tocar.

Per una banda la pó de caure en los molts barbarismes
que s' usan y principalment galicismes que tant en gracia
y fins en moda han caigut á certs escriptors, creyent aixís
enriquir nostra llengua; per altra banda lo ser massa afec-
tat imitant un llenguatge antich que tal volta may hagués
existit, sino solsament ara y en lo cap d' alguns escriptors,
fanátichs per altre lloch y aymadors d' afegir arcaismes á
cada punt mes dubitosos y difícils de ser admesos, ó d' in-
ventar un idioma cometent neologismes que se derivan en

general del castellá y que per tant poden passar á ser nous barbarismes. Y veus aquí que 'ns trovem que tenim en lo catalá los tres defectes que més malmeten la puresa d' una llengua ó sian, lo *arcaisme*, lo *barbarisme* y lo *neologisme*. Vicis molt més culpables per quant s' escriu ab mes poch compte que se parla y que en lo discurs, segons ja ho manifesta l' antich aforisme de *Nescit vox missa reverti* es mes perdonable mentres que no ho será may en lo escrit, puig qu' es pot corretjir y esmenar.

Nostre idioma ha sofert moltes de las causas que en poden corrompre un, com son; las conquistas, lo comers y tracte ab estranjers y de mes á mes la preponderancia política de segle y mitx ensá d' altra llengua sobre la nostra, causas totas que han fet que aqueixa quedés encomenada casi be per complert al us vulgar, lo que es causa segons un distingit autor de que 'ls idiomas se corrompen y desapareixen.

Es á dir, me he trovat que no podia enrahonar ab la propietat que cal á una llengua culta y rica com es la llengua catalana.

Donchs bé: ¿cóm he de ferho? ¿ahont tinch que trovar mos concellers? ¿á quinas reglas dech subjectarme? ¿quín es lo ver llenguatge pur y en sa essencia? En una paraula. ¿Qué deu fer y quinas fonts deu cercar lo jove que, com jo, desitxós de l' enaltiment de sa llengua mare vulgui treballar per ella en lo vastíssim camp de la literatura? Eixa es la pregunta qu' os vuy fer. Jo be sé que algunas cosas se han escrit *ad hoc*, que se han publicat gramáticas mes ó menys complertas, que tenim trevalls del mérit que cal á tan distingits escriptors com son N' Antoni de Bofarull, en Manel Milá y Fontanals y altres y altres que no anomeno per no ser pesat, de no menys saber é ilustració; mes me trovo encar ab mes confusió y embolichs que avans hi tenia, tota vegada que lo que los uns afirman los altres negan, sens res acabarne de definitiu y fixo que determine de part de qui está la rahó dividint d' eix modo en bandos y fraccions als catalanistas y portant lo perill de la destrucció de la llengua pátria. No vuy detenirme en eixos punts per lo molt y molt tractats y passats per las mans que son, y també perque no está en mas atribucions donar mon entendre sobre d' aixó, donchs si tan sols nos atansem á

la debatuda cuestió de la formació dels plurals femenins al escriure de la manera que s' ha encarnisadament combatut en pró y en contra, nos espantarém y deixarém tan dificultosa empresa. Per aqueix estil se tracta sobre molts punts sens que definitivament pugua ferse'n cap bon criteri deixant que s' escriga y se parle, y escribint y parlant en un catalá que poch ó jens ne té de catalá y que per la rahó de tenirne poch ja no es ver catalá porque comensa per no serho, sens tenirne una llengua ben constituída y ab sos límits fixats.

Gran n' es mon greu al veure aixó y tremolo mes de quatre voltas al recordar las paraulas del erudit Coll y Vehí, nostre compatrici que diuhen així:

«Cuando en una nacion se corrompe la lengua, el espíritu nacional sufre profundas alteraciones; cuando la lengua muere, muere la nacionalidad.»

Terribles son de cert eixas paraulas que per desgracia la esperiencia nos ha ben demostrat en moltas llenguas que han sofert alteracions, acabant al cap y al últim ab gran part de son esperit nacional, y encar avuy dia podem experimentarho en nostra terra. La llengua s' es corrompuda, y segons las anteriors paraulas l' esperit nacional deu patir profundas alteracions, cosa que veyem massa confirmada. ¿Quán si no sols ara que tenim corromput lo llenguatge, qu' enaltiren nostres reys, nostres Concellers, fentlo conèixer en tota l' Europa llayors civilisada, está mes alterat l' esperit nacional de Catalunya? Aixó es per nostra desventura ben cert y encar que hi ha un aplech de bons patricis, que cultivan y trevallen ab constancia nostre idioma no obstant avuy en dia tenim que si no s' enrahona molt y be lo castellá ja no s' es persona educada y fins, al dir de certa gent, y molts son los mals fills que rebujan lo idioma patri fins arribar á renegar de llur terra omplenantla de defectes y mofantse de la llengua y de las cosas de Catalunya.

Si gran n' es mon greu al considerar la primera part d' eixa sentència, molt mes ho es quan penso ab la segona; donchs quan mori l' idioma deu morir la nacionalitat. La tristor que me omplena ab eixas consideracions fa esbategar ab forsa mon cor, y lo plany de l' ánima fá esclatar en mos ulls una llágrima mes, llágrima de amor á ma terra.

Llavors... no hi hauria verdor á nostras montanyas, ni nostras salsaredas tindrian lo poder d' inspirar á nostres illorejats poetas; nostre hermés cel no tindria la blavor qu' engalana la argentada lluna; las voras de la mar que vejeren allunyarse á nostres immortals mariners en llurs vencedors baixells y may vensudas naus res ne dirian; lo feixuch rocatam que ab sa faréstega veu enaltí á los almogavers y feu aixecar á los fills de la terra contra Felip V y Napoleon I, fora mut y avergonyit de nosaltres y se desfaria en fumagosa polsaguera; y fins lo brujit del vent quant lo sol se amaga en occident y al estendre lo vespre son espés mantell, sembla que cridaria á nostras orellas *Remordiment*, y lo ressó de sa acriminadora veu se perdria en las concavitats de las montanyas barrejantse ab la llunyadana confusió de la estrepitosa cridoria que faria una llengua forana: cridaria lo remordiment que debem tenir de haber deixat perdre, las tradicions catalanas.... las glorias de la terra.... la llengua dels avis.... porque hauriam perdut per sempre la llar.... la masía.... las cansons de la terra y.... tot porque ja no tindriam paria propia, porque 'n fora desaparescuda, porque una parla que no fos la nostra, una parla estrangera que ab insolencia s' en riuiria de nostre dolor, fora la que ressonaria per los àmbits de Catalunya y deixariam á nostres descendents la vergonya d' haver perdut la llengua de la pátria, la llengua de cent centurias, donchs que viurian condemnats ni tant sols á conéixerla, llensant lo esdevenir sobre nosaltres la maledicció de sa rancunia y tristor.

Aixó es lo que de cert succehirá si no s'hi posa lo promte remey, posant tots totas las nostres forsas, pera deturar lo fatal cop, entretenintnos en disputas que no fan al cas sobre la pronunciació ó escriptura de tal paraula, sense treballar de valent y sense anar á cercar la vera font d' eixas paraulas y lo primitiu y ver idioma, ab los avansos que correspongan á la present época; sense constituirne una *Academia de la llengua catalana* que digui á qué nos habem de subjectar y qué debem fer.

Precís es que nos fem lo càrrech de que nostre idioma, y gracias encara al renaixement, se trova avuy dia per dirho aixís, en volqués y per malhauransa assedegat y plé de maldias que molt de mal n' hi fan, y si arribés á morir lla-

vors sí que seria de tot punt inútil pensar en un nou renaixement. Veus aquí una nova causa que deu fernos trevallar ab mes delit. ¡Grat sia á Deu nostre desitj y fasse que nostra llengua visqui, com visqué, en jorns de mes gloria y mes ditxosos per nostra pátria!

Y á vosaltres á qui tinch l' honra de dirigirme; á vosaltres que sou los favorits del dó de la literatura y talent suficients pera fer eixos estudis; á vosaltres que nos dieu ser bons fills de la terra; á vosaltres os está encomenat lo gloriós trevall del renaixement catalá, lo posarhi totas nostras forsas en eixa vasta empresa y ¡ay! si arribassem á pérdre la llengua del tot, perque llavors eix mateix esdevenir que llansaria sobre nosaltres lo llamp de sa indignació, demanaria ja que no á vosaltres, perque foreu morts, sino á nostre recort estret compte del llenguatge que os posaren nostres pares y avis á las mans, y que lluny de trevallarlo degudament se ha omplert de paraulas estranjeras y que renyesen ab sí mateixas al veures tresmudadas en catalanas y que se ha deixat perdre ab una incuria imperdonable.

¿Per qué aixís com quan parlém lo castellá ó altre llengua nos mirém de ferho lo millor possible y al enrahonar catalá diem las ideyas en una barreja de paraulas que á cap llengua pertanyen? ¿Per qué no hem de fer lo mateix ab nostra llengua mare que ab las altres que tant de compte tenim á parlar bé quan fem á bossins la nostra? No: disposarhi lo prompte remey, y aytal com fore culpable lo qui fentse una ferida y vejent que per ella li anava rajant sanch no mirés de curarse y acabés per morir per falta de sanch, d' aytal manera serém culpables nosaltres si veyem com veyem, que la llengua catalana está ferida de mort si la deixem tota sola y sa ferida acaba per matarla. ¡Vulga Deu que aixís no sia!

Ja que m' habeu fet lo plaher de llegirme en mas dolentas ratllas, sols me queda que fervos un prech, are ja com á jermà de pátria vostra, com admirador vos demano que feu tots lo que pugau per nostra llengua, que no deixeu, que hi poseu envers ella totas las nostras forsas. Y si de mon pobre prech tal volta no 'n fessiu esment, vos ho demano per la gloria que tantas vegadas haveu invocat, per la gloria de la pátria... vos ho prech per la terra catalana.

Febrer de 1875.

JOSEPH MARIA MASERAS.

LO JUBILEU DE SAN JAUME.

Per notable coincidència desde que l' Papa Pau II, ab butlla del 19 Abril 1470, va reduhir á 25 anys lo temps intermediari á la celebració dels Jubileus universals, no s' havia vist que l' célebre *jubileu de San Jaume* vingués á recaure en lo mateix any que l' universal, sino en 1700 y ara en 1875, que fan, com es evident, *época* en los fastos de la nació espanyola (1) Per so, y á títol de document històrich, han's paregut publicar lo decret manuscrit següent, que s' trova en la Curia episcopal de Barcelona, registre comú desde l' any 1698 al 1704, fol. 230.

«Depart del Illm. y Rm. Señor fr(a) D. Benet de Sala, per la gracia de Dèu y de la Santa Sede Apostolica Bisbe de Barcelona y del Consell de sa Mag.^d, ab tenor de las presents se notifica y fa á saber a totom generalment:

Com la S.^{ad} de Alexandro tercer de gloriosa memoria, desitjant illustrar la Iglesia del glorios Apostol Sant Jaume de Galicia, concedí á todas las personas de un genero y altre que confessan y havent rebuda la Sagrada Eucharistia visitaran la Santa Iglesia Compostelana de Sant Jaume Zebedeo *en lany, que la festa del glorios Sant Jaume recau en Diuenge*, todas aquellas indulgencias ques guanyan en lo any Sant de la Iglesia de Roma, ab facultat de elegir Confessors per lo absoldrer de casos á la Sede Apostolica reservats;

Y que, no obstant la suspensio de Indulgencias durant lo present any Sant, las que ab dita butlla concedi Alexandro tercer als que visitaran dita Iglesia quedan en sa forsa y valor *lo present any, en que la festa de Sant Jaume cau en Diuenge*;

Y pera que si alguna persona te devocio de anar á guanyar las ditas Indulgencias y cumplir ab son 5.^t proposit ha manat su Illma publicar lo present decret, als 13 de Abril 1700».

L' original que venim de donar á llum, está adorsat á la requesta que l' Cabildo canonical de Santiago feu circular á las demés diócesis espanyolas, notificantlis ab data del 28 Febrer del mateix any lo Breu Pontifical atorgat á dit efecte en lo dia 7 de Janer. En la requesta s' inclou, la butlla de Alexandro III espedita en Viterbo á 25 de Juny de 1179, tres mesos despres de la celebració del Concili ecuménich de Latran III, al qual assistí la flor dels Prelats d' Espanya.

FIDEL FITÁ.

(1) Veus' aquí l's anys de la Era cristiana, en que, ans del 1700, tingué lloch esta concurrència; 275, 325, 650, 700, 975, 1025, 1350, 1400. La causa de no guardarse despres de 1400 la progressió que demostran los números anteriors fou la reformació Gregoriana del Calendari, introduhida en 1583.

LA DERRERA PARAULA DE LA CIENCIA

Salve, primera aubada de la creació novella! Astre de flamas, etern pintor que animas la materia ab tos pinzells fogosos, matisantla ab los colors espléndits que irradia l' alàm del àngel que dú ton bés primer á la terra condormida; lo nou dia que avuy engendras será 'l mes faust que han aclarit tos àtoms lluminosos desde que, llensat de tas entranyas l' últim anell de la nebulosa materna, la creació digué sa paraula final, y la estelada girá tronant per sas excelsas vias, dócil á la impulsio de la forsa ab que al abandonarla als espays la dotá sa poderosa mare.

Ta llum ha presidit á la marxa lenta, pero segura, de la ciencia per las vias del progrés, y la accio del foch que en tú crema ha sacudit cent vegadas la massa encefálica dels escullits, despertant de son somni letárgich á la vida en ella resident que la decepcio abatia. ¡Quín dia de gloria per á tu, oh esperit del mon, quan Galvani, vislumbrant entre boyras la solucio del problema que avuy mon geni aclara, trasferia del zinc y 'l coure als nervis de la granota, 'l moviment vital, y en resurreccio tot just embrionaria agitava son sistema y li dava la vida de la electricitat! ¡Quín dia aquell en que 'l químich Berthelot arreballava á la naturalesa 'l misteriós secret de la composicio dels cossos inorgánichs y, rival d' aquella, solidificava fluhits imponderables atribuhintlos hi cos, pes y mesura!

Aquell dia era la vigilia; avuy, superba massa de materia cósmica, ha sonat la hora de la gran festa, la festa major de la ciencia, la festa major de la naturalesa.

No hi ha Deu: enrera, religions positivas que encadenau lo seny per medi de ficcions inverosímils y anti-racionals, al cep torturador del fanatisme. Jo soch Deu, perque la ciencia está en mí, y la ciencia ha arrenecat á las avaras entranyas de la naturalesa 'l preciós talisman de la vida. Deu es la accio, com diria 'l doctor Faust, la accio que atrau y repel-leix per simpatias y ódis regulats *ab eterno* per lleys

fixas, los invisibles átomos de la materia, y 'ls combina y enllassa y barreja y lliga en miríadas de volums de dimensions y formas y apariencias variadíssimas, de desde la roca inert fins al home actiu que per una selecció lógica deriva d' aquella per á reduhirse altre cop á ella quan, gastada pel frech la forsa inmanent de la molécula, cau en lo marasme y en la atonía.

Oh sol! miratel l' home artificial: aquí jau, cubrint vuyt pams de terra, sens tornar á ella per mes que sia d' ella germá y fill d' uns mateixos pares: la combinació, per mí tant sols coneguda, del oxígen, del hidrógen, del carbono y del azoe, elements simples y quinta y última essencia del sistema universal, ha engendrat aquesta massa. Aquí veus lo fruyt de la cooperació sexual obtingut per la retorta química en laboriosa gestació per mí dirigida. Ara, jo soch Prometeu, Prometeu que li aplico al cor la flama de la ciencia. L' home artificial, fill de la retorta, viurá com l' home natural que s' ha nudrit en las sinuositats del claustre matern.

¡Quína revolució en la naturalesa! ¡Quín cambi en la societat! ¡Quína trasmutació en la manera de ser dels sigles!

¡Futur! Estripa la vestimenta que cubreix tas mórbidas formas y altera ab sos plechs las ratllas ondulants que aquellas ofereixen sols la vista illuminada! Enlluherna mos ulls ab ta resplandor, móstram la humanitat manufacturada regenerantse ab lo progrés, humanitat sens ombra de vici ni de defecte, bona, virtuosa, vivint la vida de la voluptat en lo que te de mes inmensament dols, sense irritants desigualtats sexuals, sense preocupacions fillas d' un fals pudor, equilibradas y centuplicadas las forsas. ¡Nova y veritable edat d' or!

Inmensas fábricas repartidas en distancias proporcionals per sobre la superficie de la terra vomitarán la humanitat al per major ó menor segons las necessitats del dia y del client: fills ja adolescents, fillas en lo plé d' una pubertat fecunda en goigs, eixirán nous y flamants de la combinació dels elements primaris en poderosos recipients banyats per efluvis d' electricitat; y fills y fillas dansarán al voltant de ma estatua, la estatua de son pare, feta dels mateixos elements simples de que ells están compostos pero en conexió petrificadora, aixecant boyras d' encens que perfumarán l' ayre á mon entorn, y entonant, repercutit

per l'eco llunyada, triunfal càntich en mon obsequi y en honor á esta diada portentosa.

Nou Adam que jaus aquí á terra! la materia que 't compon va á agitar-se: la sang que tinch ja elaborada, com he elaborat tos ossos y ta carn, ta pell y ton organisme desde la primera célula fins al últim pel del sedós bigoti que ombreja ton llabi adolescent, la sang correrá ben promte per tas venas y tas arterias, y en son moviment circulatori, emblema de la eternitat de la materia, durá la sava de la acció á ta encarcarada massa que 'l pes de la gravetat reté ara inmovil: promte sa escalfor vivificant desclourá tas aferradas parpellas, y contemplarás atónit la llum y 'l disch que la genera, 'l firmament y 'l blau que l' enmantella, la terra y sas hermosas secrecions. Gracias á ella promte veurás á qui t' ha fet..... ¡Cumpleixte, misterí!....

La sang artificial electrisada penetra ja al esfor de la bomba impellent que.... ¿No 't sents ja] la vida? ¿No sents que 'l cor te comensa á batre ab las oscilacions isócronas del péndul del rellotge, y que la sang va obrint y tancant las válvulas d' aquell per medi d' una dilatació y condensació que se succeheixen, per á eixir d' allí á dur, com si diguessen, convoys de vituallas als exércits d' àtoms que omplen y forman ton sinuós volúmen?.... ¿Ja obres tos ulls?... ¿No veus res?... Com? ¿Ta massa encefálica no ha sentit encara la punyida del nou element que va á embolcarla?.... La ciencia no pot mentir.... Voluntat, mana al cos.—Cos, obeheix.... La ciencia ho mana.... Ah! Ton bras dret s' aixeca... 's doblega... dus la ma als llavis... bada la boca... apoyas lo dit gros en la llengua y en lo llavi inferior.... aixamplas y estiras los quatre dits.... Fill ingrát! Me fa llengotas!.... No?... Vas á parlar... vas á entonar un càntich de gloria á ton creador.... ta veu s' anuncia com los primers vagits del tro... Pronuncias la primera vocal, la lletra originaria... acaba... Infame! m' ha dit *A se!!!*

En aquest precís moment m' ha despertat un gran espetech de trencadissa de pisa y cristall, y m' he vist lo llansol esquixat de xacolata y gotas d' aygua. L' exabrupte impertinent d' aquell home, que, exaltat per la lectura de certs llibres que 's diuhen de ciencia sensata, acabava de

fabricar en somnis, m' havia exaltat tant, que he agafat lo primer que m' ha vingut á má per á rómpreli entre cap y coll, y lo tal primer ha estat la xicra que, segons costum diaria, la criada 'm duya al llit, xicra que he rebatut contra la paret despres de trencar de pas la copa d' aygua que anava en lo mateix plat, tirantme demunt aquells dos compostos de materia cósmica y deixant ab un pam de nas á la incauta Maritornes que ha cridat ausili contra 'ls accessos bélichs del senyoret.

S. LLORET.

A LA POESÍA

LUX MUNDI.

Jo 't vegí com un somni una vegada:
de tas alas lleugeras
sentí de lluny l' oreig: joyós deliri
d' esperit febrosech, sobre l' altura
del encés horisont aparagueres
¡y tot lo mon fou plé de ta hermosura!

Oh santa poesía,
aspiració sagrada
que de forma cambiant servas ta essencia
en exa il·lusió eterna y benhaurada
que amanyagant al cor en lo cor nía
bauma de la existencia,
jo t' am'! jo t' am'! Per mi tu ets la esperança
qu' en exa vall de dól y de anyorança
me promet lo infinit: tu ets la cadena
que ab Deu me lliga y que á la mort detura,
y en ton fantástich esperit hi alena
tot lo bell y lo gran: tú ets la llum pura,
espurna de aquell sol que un jorn daurava
lo front de Adan quan innocent mirava
á Deu sens pór... ¡espurna esmortuida,
mes á sos raigs encare
solen fugir las ombras
que abrigallan los jorns de aquexa vida.

¡Filla del cel! tú sempre ma companya
en lo mon has sigut. Ja en ma infantesa,
en las alas del vent de la montanya
de nit venias prop la llar encesa,
de ma pobre cabanya
á bressarne mon cor, que 's dexondía,
eb cent y cent rondallas
de bruxas y de sants y de batallas.
Mes ab la llum de l' auba espuntá 'l dia
y las bruxas y 'ls sants ben prest fugiren,
y llavors convertires, amorosa,

mos jochs y mas riallas
en desitxos estranys y estranyas penas
y en dolsos somnis de color de rosa
que me duyan imatjes benvolgudas
de negres ulls y deslligadas trenas.
Après d'esser lo amor, fores la gloria
que ab flamejants llampechs m' enlluernava
y al ergull y á la enveja despertava
Y quan ja la vellesa
al fossar m' empenyía,
y la sanch me gelava,
y tenebras no mes me prometía,
filla del cel, tú no me abandonáres,
y allá dalt, prop dels ángels, me mostráres
lo regne de la pau hont hi llúia
ab torrentals de llum un etern dia.

Tot ho ets tú. Del Univers senyora
ton esperit al Univers sustenta
y ab lo foch criador de ta mirada
lo cor del mon tal volta se calenta.
En lo desitj dels homes encarnada
tú ets la eterna il·lusió que lo contenta
y de viure assí baix avergonyida
cobrexes ab ta túnica daurada
la realitat horrible de la vida.

Jo 't veig per tot. Errant en ton viatge
carinyosa ab tothom fas conexensa:
per tú no hi há desconegut paratje:
tú del mon escorcollas la naxensa
y sabs del mon lo universal llenguatge.
Y tot parla á ton pas: los muts sepulcres
sa vida de misteri
te diuhen á la nit: la sort de un regne
contarte á voltas solen
dels roures vells la desfullada cima
ó la nuosa soca,
y fins per tú ressussitant se anima
del esfing del desert lo cap de roca.

Dels pobles primitius que ja finaren
tu 'n servas clar esment: ells te adoráren
en sas nits de tristesa,
en sos dias de gloria,
y ab gestas que tal volta somniáren
tú has alletat en son bressol la historia.
Los sabis y capdills que al mon regíren
per tu afillats may moren
y baix ton vel de llum, oh poesia,
fins los veyém mes grans de lo que foren.

Jo 't sento mormolar d' états passadas
llegendas misteriosas
sota las amplas voltas paorosas
d' exos castells feudals, niús de la guerra,
del cor y 'l pensament tombas un dia,
y palaus de la mort sobre la terra,
que aré amagan sas cambras arrunadas
y sas torras antigas
sota un llensol de pedregueig y ortigas,

Jo ascolto ta paraula salvadora
retrunyir en las naus del sagrat temple
de aquell gran Mestre que tothom adora
contantne al poble que devot l' implora
la vida santa de perfet exemple:
y encare veig per tú la llantia encesa
preuhada almoyna de reyal grandesa
que 'l vent impur del mon may apagava;
y 'l gonfanó d' endomassada tela
que á pregar y á lluytar ensemps guiava;
y fins me sembla que l' encens entela
los enlayrats crestalls de coloraynas
per amagar als pobles la existencia
dels vells setials hont jeya la ciencia.

Cansons de amor al só de las dolsaynas
apres te sento com amant sospiras
dels gótichs finestrals en las arcadas,
y veig com te ubriagas y deliras
ab las bruyants onadas
de saraus y torneigs y cavalcadas.

Dels segles esquexant la espessa boyra
te m' endús mes enllá... ¡quina tristesa!
no mes veig devant meu palaus fets trossos
y plassas que son erm, metalls y fustas
y marbres trossejats, y pols, y ossos,
y 'l cap vert de las seps que se arrossegan
sobre las amplas y esquerdadas llosas.
Mes de promte á la llum de ta mirada
tot reviu y se anima,
y en lo fons d' exa ossera,
de ton alé al escalf reviscolada,
s' hi dexondeix una niuhada enterá
de deus de fanch que llensan sa mortalla
per dirte qu' en mal' hora
los gitarés al mon: tots sé remouhen
y s' alsan del fossar, y al vent que axecan
escampantse la pols que 'ls abrigalla
de Grecia y Roma los cadavrés miro.
¡Grecia la sabia! ¡Roma la valenta!

dos gegants abatuts, fills de la fósca
y pares de la llum, que si s' alsáren
grans y potents del ventre de la guerra,
tan grans també fináren
que per segles y segles omplenáren
ab sos ossos no mes tota la terra.
¡Quin exércit de morts devant meu passa!
jo prou coneix sas llorejadas testas;
tots son de aquella rassa
que posá jou al mon qu' esglayat lloa
encar sos noms tot recontant sas gestas.
Ab ells vá la claror, la llum s' endúen,
y jo mir entre l' ombra
á la hiena impacient de ruenta ullada
qu' en las covas del Circh flayra sa presa,
y en bacanals impuras
mir com esvolategan y pantejan
las aiglas imperials ubriacadas
sens ourer las petjadas
dels llops del Nort que ja 'ls festá rastrejan.

Mes enllá 'm descobrexes
los murs de Troya que la guerra arruna;
d' Esparta 'l front, soberch fins entre 'ls núvols
de l' adversa fortuna;
las lleys mudables de la sabia Atenas,
y los olímpiehs jochs que als grechs unian
y son poder y gloria sostenian.

Amunt, molt mes amunt, trobo planuras
hont l' alenada d' un mal vent hi esborra
lo rastre de la vida.
Allí s' axecan sobre un mar de sorra,
fitas del Univers, perns de la terra,
los fronts soberchs dels monuments grandiosos
jamay batuts pel temps ni per la guerra
que per jaurer en pau uns reys bastiren
ab pedras colossals que arrepassaren
ab malls titánichs y ciclópeas masses,
dels fonaments del mon. ¡Ay, quantas rasses
que al jou d' altrás mes fortas se arrupiren
desde allí per la terra s' escampáren!
¡Cuants pobles forts y lliures de allí exiren!
per ser esclaus tal volta
de aquells matexos regnes qu' ells alsáren!
¡Qui sab si exos deserts hont no s' hi escolta
mes que l' udol horrible de las feras
son lo fossar hont jau la rassa impura
dels esperits que contra Deu lluytaren
per son dolor y eterna desventura!
¡Tal volta exas espessas nuvoladas

de sorra y pols que un vent de foch revolca
son la sorra y la pols de aquellas cimas
per escalar lo cel sobreposadas
y pel llamp del Etern pulverisadas!
¡Qui sab si en ex sorral de Adan y Èva
hi rodá lo bressol, y perque impía
sa menys creyent nissaga
no 'l profanés un dia,
qui sab si Deu lo amaga
sota ex llensol groxut de pols ruenta
que eternament lo simoún arruga
sens poderlo alsar may! Farta de vida
la mort allí va á reposar tal volta
de sa tasca infernal cada jornada,
y allí sa feyna breus instants oblida
perque no hi sent la cantarella dolça
dels aucellets fent niu per la hivernada
ni lo remor dels rius llepant la molsa
ni lo trepitj dels bous en la llaurada,
ni lo alé tan frescal de prats y comes
ni 'l perfum de las flors ni 'l baf dels homes!

Deturat, oh poesia: en ton viatge
seguir no 't puch y defallir me sento
quan los misteris del passat intento
com tú esbrinar... ¡Dexemlos qu' en pau jaguen
y no mirem enrera!
fugím de aquex mon mort sense recança
y devalla á mon cor que amant t' espera
per esbadarse als raigs de la esperança.
Mes ¡ay! que no 'm respons y en tas parpellas
hi há llágrimas de dol... ¿per qué t' acoras?
¿per qué sempre al cel miras? ¿per qué ploras?
¡Prou que ho se! pobre verge desterrada
sempre somías ab ta patria aymada.

Quan lo arcangel fermá ab sa espasa encesa
las portas del Eden, tú li robares
lo esperit criador de la bellesa
y del cel tu matexa 't desterráres
per aquell furt. Are assí baix te anyoras
y esperas somniant lo darrer dia
en que, com tot, ¡ay! sía
ta condemna finada
per tornarten al cel, oh poesia.
Mes entretant, cástich de ton delicte,
en exa vall ab llágrimas regada
Deu te ha manat contar sens pau ni treva
als homes que avuy som y als que avans foren
y als qu' esperan sa reva

en la roda del temps, somnis hermosos
de aquells cants que ab los àngels aprengueres
y recorts grandiosos
del mon espléndit qu' en lo Eden vegeres.
Y 'l cel ho vol perque dins s' amargura
sápigan los mortals per ta veu pura
despres, avans y are
lo que Deu doná un jorn á la criatura
y lo que un jorn li pot donar encare!

ANICET DE PAGÉS.

L' ABADESSA DE PEDRALVES

I.

—Digaume, pubilleta
Bonica de Moncada,
Digaume, amoroseta,
Si volèu ser del patje la estimada.
—Si un nin tu no siguesses
Y no fós jo una noya
Plauriam que m' aymesses,
Quan passen anys pot ser t' escolte ab joya.
—Per veureus, dolça aymía,
Ab l' ayma enamorada
Un setgle 'm será un dia.
¡Adén siau pubilla de Moncada!

II.

—Digaume; ma senyora,
Pubilla de Moncada,
Digáu á qui us adora
Qué volèu per á serne sa estimada.
—Si no tingués noblesa
Un cor no mes voldria
Mes só la vescomtesa
Y vull al menys escut de baronía.
—De noble una corona
A Grecia ab ma maynada
Jo guanyarè, madona.
¡Adéu siau, pubilla de Moncada!

III.

—Escnt de baronía
Per vos, lluytant sens treva,
He conquestat, m' aymia,
Y 'm diuhen ¡ay, que 'l rey vos vol per séva!
—La mort lo rey me dona
Donantme sa grandesa;
Mes bé val sa corona
Que mori un cor de dol y de tristesa.
—Servaume una memoria
Y us dnré conquestada
Corona de la gloria.
¡Adéu siau, pubilla de Moncada!

IV.

—Tornant de terra llunya
He vist que 'l poble plora
Pè 'l rey de Catalunya;
Corona us duch; ¿m' heu oblidat, senyora?

—Qui en soli va sentarse
De reys tan sols es dina,
Y ab Déu dèu mullerarse
Qui fou un jorn de l' Aragó regina.

—Ma vida sens ventura
Per vos será finada
Del frare en la clausura.
¡Adéu siau, pubilla de Moncada!

V.

—Veniú germá en un dia
De dol y de tristesa.

—Obriu la porteria;
Germana, só 'l confés de l' abadesa.

—A són confès no espera;
Lo cel ja la perdona,
Y ja ab veu llastimera

Plora Pedralves sa gentil madona.

—Al cel ahónt Déu la crida
Per mi será servada.

¡Adéu amor y vida!
¡Adéu siau pubilla de Moncada!

FREDERICH SOLEA.

LA CREU Y L' EURA

De pedra una creu s' alsava
entre l' herbey d' un fòssá'
y una eura, qu' allí brotava,
tant á son peu s' aferrava
que la creu aixís parlá:

—¿Qué cercas, planta ufanosa?
Digué l' eura:—Protecció.

—Cerca 'n prop d' alguna llosa.

—Ay, vull viure!...

—¿Ets temerosa?

—Si.

—¿Per qué?

—'Ls morts me fan pò

y d' esglay me moriria.

—En vá fuges de la mort.

—¿Haig de morir!

—Algun dia.

—¿Vols dir que no 'm salvaria
abrassantme ab tu ben fort?

—Si ho intentas...

—Sens tardansa.

—Y ¿no tems...?

—No tinch recel,

en tu fundo ma esperansa.

—¿Per qué en mi tens confiansa?

—Perque 'm senyalas lo cel.

—Repara que 'l món m' oblida

y 'ls anys m' han colrat lo front.

—Font de consol y de vida,

no 't seré desagrahida

per mes qu' ingrát siga 'l món.

—Jo algun jorn caure podria,

puig lo temps tot se ho endú!

—La teva sort seguiria.

—¡Si aixi ho fesses!

—Y 'm plauria

lo morí' abrassada ab tu.

—A mos brassos puja ufana

y 'l cel te garde de danys.

— ¡Salve, senyal cristiana,
que vetllas la humil fossana!
Deu vetlle per tu mòlts anys.—
La creu murmurá enternida:
— ¡Encara hi há gratitut!...
— Favor que salva la vida,
digué l' eura, may l' oblida
qui per' agrahi' ha nascut.

JASCINTO TORRES Y REYETÓ.

NOVAS

Lo dia 18 del corrent s' inaugura á Lleyda lo nou pont de ferro sobre 'l Segre. Aquesta millora de verdadera importancia pera aquella ciutat, demostra també lo grau d' avansament de la industria catalana, ja que sa construcció es deguda á la fundició de esta capital «*La Maquinista Terrestre y Marítima*, que en poch's anys ha sabut conquistar-se una merescuda fama.

Hem rebut ab molt gust lo n.º 13 (3 Juliol) de la acreditada revista *Museo Balear* dedicat per la redacció al *Bena-venturat Ramon Lull, honra de las lletras catalanas, llum de la ciencia, y martre de la Fé*. L' indicat número, que te quasi triple extensió dels ordinaris, conté diferents treballs en prosa y vers, referents tots á la vida y obras de aquell gran home, que firman los Srs. Quadrado, Rosselló, Taronjí, Aguiló (Tomás), Ferrá, O-Neille, Forteza, Carnicer, Penya y Obrador Bennasar. L' acompanya una copia litogràfica del cuadro, representant Ramon Lull que existeix en la galeria de varons ilustres de Mallorca.

En la secció de novas s' anuncia que la «*Biblioteca Catalana*» que dirigeix en esta ciutat D. Marian Aguiló, vá á repartir á sos subscriptors las primeras entregas de duas importants obras, que son consideradas com joyas de nostra literatura provincial. Es la primera lo famós llibre *Félix de les Maravelles del Mon* compost á París, en 1286 per lo *Beato Ramon*; y l' altre es la traducció en *romanc catalanesch* del llibre de Boeci: *De consolatione Philosophiæ*, fet per Frá *Antoni Genebreda* del orde de predicadors y dirigida al malhaurat D. Jaume, fill de D. Jaume III de Mallorca.

L' impressió se fá en casa de Gelabert ab lo cuidado que tals treballs exigexen; estant encarregat del *Félix* D. Geróni Rosselló, y del *Boeci* D. Bartomeu Muntaner.

Per la nostra part segons tenim entés las obras á que 's refereix lo *Museo Balear* no 's repartirán per fascicles sino per volums tot d' una que estigan complerts. Entretant seguirán publicantse per fascicles aquellas obras de las quals ja 'n tenen rebuda una part los subscriptors á la *Biblioteca Catalana*.

Segons *La Imprenta* lo conegut autor dramàtic català D. Joseph Feliu y Codina ha acabat un drama que 's titula *Lo comte Arnau* basat en la balada del mateix titol.

Ha quedat colocat en lo saló de sessions de la Diputació Provincial lo cuadro de Fortuny representant la *Batalla de Tetuan*; ahont hem tingut ocasió de contemplarlo en tota sa bellesa: d' ell n' ha tret copias fotogràficas lo Sr. Novas. En las restants parets del mateix local vegérem uns marchs disposats á rebre també cuadros, y oirem dir que en lo que fa *pendant* ab la *Batalla de Tetuan*, hi devia haver la *Batalla del Bruch* pintada també per en Fortuny.

Sia com sia, creyém que la Diputació mirará de omplir aquells buyts ab obras de verdadera importancia, augmentant d' aquesta manera l' interés que tindrà d' avuy en avant la visita del saló per tots los aymants de las arts que arribin á Barcelona, y completan son rich y sever decorat.

També fora de desitjar que las diferentas obras d' art qu' existexen en las altres dependencias d' aquell Palau se reunissen en una especial, ahont poguessen ser visitadas sense tenir que entrar en cap oficina, y per consegüent ab lo deteniment y atenció necessaris.

Ha exit la primera entrega de las *Poesias Catalanas de Frederich Soler*, ilustradas per D. Tomás Padró, y precehidas d' un prólech del Exm. Sr. D. Antoni Bergnes de las Casas.

Aquesta publicació está destinada á obtenir gran éxit ja per lo triat de las composicions que contindrà, de las quals ne conexém algunas, com per lo luxo verament extraordinari ab que está editada, puix que además de la excelent tipografia, acompanyan á las composicions magnífichs grabats del citat artista Sr. Padró.

Varias personas de las més notables de Valencia han presentat á l' Ajuntament d' aquella ciutat, una exposició pera que en lo próxim any, y en lo dia 27 de Juliol, se commemore d' un modo públich y ostentós lo sisé centenari de la mort del Rey en Jaume.

Al aplaudir tant acertat pensament, no podém menys d' encoratjar á nostres germans de la ciutat del Túria á que 'l porten avant y felicitarlos per la manera com honran las glorias de la pátria catalana.

Ab lo titol de *Las ciencias naturales en España*, lo distingit catedràtic de la Central D. Joan Vilanova ha comensat á publicar en la *Revista de la Universidad de Madrid*, una

série d'articles bosquejant los rasgos mes principals y característichs del moviment científich realisat en nostra pàtria.

Recomaném aquest treball als aficionats á l' historia de las ciencias, y en especial als catalanistas, per tractarse ja en lo primer article d' alguns catalans ilustres en ellas y en especial del célebre Carles Gimbernát, metje y naturalista, fill del eminent D. Antoni Gimbernát nomnat l' Esculapi espanyol.

Los triunfos alcansats pels catalans en los darrers certámens artístichs y literaris que s' han celebrat, han tingut digne coronament en lo resultat de las oposicions verificadas á Madrid pera proveir algunas cátedras vacants en las Facultats de Medicina.

Los tres únichs catalans que hi han concorregut han obtingut un brillantíssim resultat: lo Dr. Robert se n' ha dut la cátedra de Patología Médica de Barcelona, lo Dr. Crous anirá á Valencia ocupanthi la de igual assignatura, y lo Dr. Valentí ha sigut proposat en primer lloch de la terna pera la de Medecina legal y Toxicología, també d' aquesta ciutat.

En una de las *Cartas de Madrid*, que publica 'l Diari de Barcelona y al descriure 'l notable Museo de Velasco, se cita ab molt elogi al escultor catalá D. Ramon Subirat com autor de la estatua de Vallés de Covarrubias, que s' axeca en lo peristil de aquell edifici, al costat de la del célebre Servet, obra del escultor Sr. Martin.

L' indicat Sr. Subirat, es també autor d' un caball anatómich y una colecció escullida de cranis de diverses rasses, pessas, seccions y ossos aislats y altres reproduccions en fusta que revelan una gran habilitat, en especial un cráni que representa un any de treball.

S' han publicat en dos quaderns separats los dos discursos que en las sessions públicas finals del '72 y del '73 celebradas per la Academia de Jurisprudencia y Llegislació d' esta Ciutat, pronunciá son digníssim President, Relator d' esta Audiencia, D. Magí Pla y Soler. Continuació l' un del altre, s' esplana en ells la cuestió tant debatuda en tots temps y en especial en los nostres per las distintas escolas polítich-social, de las relacions que han d' existir entre 'l dret positiu y la moral ó dret natural, fixant la noció del un y del altre en competencia ab las teorías Individualistas y positivistas avuy tant en boga, determinant sos respectius límits, la necessitat de que 'l primer s' inspire en

las ensenyansas del segon y s' atengue á sas prescripcions, lo deber en que está de fer cumplir aquestas ab sa sanció coercitiva esterna en quant estigan dintre la esfera de lo exigible y en quant la sanció no implique tiranía y violencia inútil é inconvenient.

La sensatesa de criteri que lo autor demostra en lo estudi de tant trascendental problema, la profunditat de racioni y la erudició que hi campejan, fan dels dos discursos un treball de filosofia del dret digne de ser llegit y detingudament considerat.

Felicitem á son autor y á la Academia que tant acertadament l' investí ab lo càrrech de sa Presidencia.

Havem tingut lo gust de sentir la bonica fantasia escrita per piano, que un conegut compositor músich y ardent catalanista ha compost sobre la melodia de la bellíssima cansó catalana «La filla del marxant.»

Per de promte li 'n doném mil gracias per la sua bona idea y creyem que, per lo seu mérit, se fa digne que las senyoretas desterrin certas pessas que res dihen y molt espatllan y conreen aquest género de música que al mateix temps que desperta 'ls sentiments del cor exercita la bona execució.

Hem rebut en una edició molt luxosa la memoria y 'ls dictámens dels jurats, que 's llegiren en l' acte de la reparició de premis en la *Exposició de labors* que enguany se celebrá en lo Foment de la Producció Nacional. Aquesta societat, incansable sempre en son amor á Catalunya deu estar molt orgullosa del resultat que doná la darrera exposició.

Molt abundosos serán los fruyts que confiém ha de donar pera be de las lletras y las arts, la societat que ab l' únich fí de fomentarla s' ha establert á Lleyda. Tal nos ho fa creure lo ben redactat reglament que, pera son mellor govern tenim á la vista, las personas de reputació molt ben sentada que forman la junta directiva y la ilustració y bon gust dels fills de aquella capital.

Ha vist la llum pública en un volum de unas 300 páginas las poesías, narracions, llegendas y cuadros dramátichs que 'ls mantenedors dels Jochs Florals del present any han distingit ab premis y accéssits. Coneguda la importancia de aquesta institució y lo popular que s' han fet enguany los travalls premiats res direm en son elogi. La recomanem á nostres suscritors per ser la única colecció que pot publicarlos, ab facultat del consistori á que pertany la seva propietat.

Nostre company de redacció lo celebrat escriptor D. Joan Tomás Salvany nos ha fet conéixer en una assentada literaria son drama castellá *Mártir de amor* que s' ha de estrenar la temporada vinenta en un dels millors teatros de Madrit. La molta amistat que 'ns uneix ab l' autor nos priva de fer los elogis de aquesta obra, destinada á causar verdadera sensació. Nos cap sols la satisfacció de ser lo primer periódich de Catalunya en anunciarla.

Hem tingut ocasió de veure un judici crítich en nostre concepte molt acertat y ben escrit de las poesías catalanas del primer de nostres mestres en Gay Saber y entussiasta catalanista D. Víctor Balaguer. Está de venda en las principals llibrerías de Madrit, y es son autor D. Anicet de Pagés.

Nos permetrem traduir dos petits fragments en la següent de que han de agradar á nostres lectors.

Diu parlant de Catalunya.

Los que li negan lo sentiment artístich sols porque 'l traqueteig de centenars de fàbricas y la fumera de milers de xemeneyas ha privat tal volta de conéixer y apreciar sa manifestació als de *fora casa* (permetéssens la frase) parlan de lo que no entenen per la senzilla rahó de que no ho han estudiat:

y afegeix parlant del poeta.

Balaguer es lo Zorrilla catalá. Nascut en lo temps en que Víctor Hugo ressucitava en Europa lo género que sigles avants havia creat en Espanya Calderon, se dexá dur per aquella corrent, emportant sen ell á la vegada á tot un poble que l' escoltava, encisat, cantar las glorias de la patria en la llengua de sos avis.

A D. Anicet de Pagés que tant bé parla del escriptor que molt estimem porque molt tenim que agrahir, pertany la poesia que publicuém en aquest número composició de primer orde y que per sa inspiració ha merescut ser premiada ab la primera menció honorífica en los Jochs Florals d' enguany.

Com á mostra de las magníficas poesías que forman la colecció de D. Frederich Soler tenim lo gust de publicarne una d' inédita en aquest número que son autor ha tingut la galantería d' enviarnos.

L' abundancia d' original nos fa suspendre per un número mes lo folletí *L' any trenta cinch*. Creyem que 'ns ho dispensarán.

Lo setmanari *El Cronicon ilderdense* que desde lo 15 de Janer d' enguany vey a llum á Lleyda, ha entrat en una 2.ª época, prenent una forma més científica y lo nou títol

de *Revista de Lérida*. Desitjemli llarchs anys de vida y durant ella, ja que solicita li retorném las visitas que promet fernos com son antecessor, supliquém no 'n descuidi cap, puig nos mancan diferents números publicats.

Nostre eruditíssim colaborador D. Joseph Puiggari, acaba de publicar en la *Ilustracion española y americana* (any XIX número XXVI) un article ilustrat ab 5 grabats sobre certas rajolas (ara vulgarment ditas *de Valencia*) encontradas en la Ciutadela y en un trespol de la Casa de la Ciutat. Precedit d' una ullada histórica á exa industria, transcriu en dit treball un curiós contracte inédit entre lo Concell y Onofre Spelta, escudeller, del 20 de Juny de 1558, ab una adició del 14 de Juliol següent. De cór felicitem al infatigable Sr. Puiggari que sempre dedica los seus lluminosos estudis al aclariment de la historia de Catalunya, pero mes especialment á la del art en esta terra, poch coneguda y estimada encara de sos matexos fills.

La llibreria Lippert (editor Max. Niemeyer) de la Halle (Alemania) ha anunciat que lo 30 de Septiembre propvinent, comensará la publicació en italiá del primer volum d' una col·lecció que prepara desde Roma E. Monaci ab lo titol de «*Comunicazioni dalle biblioteche di Roma e da altre biblioteche per lo studio delle lingue e delle letterature romanze*», qual col·lecció contindrà textos íntegros, ja noticias y extractes, ja estudis crítics y bibliográfics segons millor convinga á la materia que sia objecte de publicació. La 1.ª obra será: «*Il Canzoniere portoghese della Biblioteca Vaticana*», qual códice conté composicions poéticas de prop de 120 trovadors portugueses dels sigles XIII y XIV y será reproduhit ab la major fidelitat. Los quatre volums següents contindrán á saber: II. *Testi provenzali inediti*.— III. *Canti e Misteri dei Flagellanti*.— IV. *Statistica degli antichi Canzonieri italiani esistenti in Roma*.— V. *I Documenti d' Amore di Messer Francesco da Barberino riveduti sull' autografo con estratti del suo commentario inedito*.

Recomaném esta publicació á nostres lectors erudits, qual estampassió y forma será elegant y en folio menor, com mostra lo prospecte, admetentse suscripcions de 5 en 5 volums y per obras separadas.

Lo dia 29 del corrent tingué lloch á Valencia la sessió de distribució de premis del concurs celebrat ab motiu de las Firas, que doná lo següent resultat:

MÚSICA: Premi d' una flor de plata del Ajuntament, á D. Claudi Martinez Imbert, de Barcelona, per lo motet: *Ad sacratissimi cordis Jesu gloriam*.

Premi d'un emblema de plata ofert per la Societat Econòmica, a D. Jaume Biscarri, per las tres mazurcas elegias ab lo lema: *Qui no es trist de mos dictats no cur.*

POESIA: Lo retrato de Cervantes ofrena de D. Constantí Llobart s'adjudicá a la poesia *Un recort a Cervantes*, lema: *Excelciór*, de D. Joan B. Pastor Aicart.

La *Cancion a las flores* composició qu'obtingué la ploma d'argent del Liceo Literari, resultá d'autor anónim, per quant en lloch del nom se trobá en lo plech una nota que deya que l'autor cedia 'l premi a la Associació de la Mare de Deu dels Desamparats pera que 's rifés pels pobres.

PINTURA Y ESCULTURA: L'estátua d'Ausias March premiada per l'Ateneo ab una flor d'or, resultá ser de D. Francisco Santigosa.

Respecte al retrato del Rey D. Jaume, ab motiu d'una protesta presentada per 'l Sr. Navarrete, resolgué l'Ajuntament suspendre l'entrega del premi fins que reunida la Corporació decidís lo que ferse devia.

Cóm se veu també en aquest certámen s'han emportat los catalans la mellor part, puig que dels quatre autors que han resultat coneguts, ho son dos, los Srs. Martinez y Biscarri, distingidíssims compositors d'aquesta Capital, als qui enviém la mes coral enhorabona per haver acreditat una volta més la fama que te la Catalunya musical.

Despres d'una llarga interrupció ha tornat a reaparexe lo setmanari catalá *La Llar*, havent sortit ja dos números, que contenen bons treballs en prosa y vers. En lo propósit de la Redacció de donar a conèxer las biografias dels catalans célebres contemporanis y sas obras, publicá en lo primer d'estos dos números la poesia de 'n Pons y Gallarza *La Llar*, y en lo segon la biografía y retrato de 'n Aribau.

També continua ab crexent éxit la publicació de *La Bandera Catalana*, acreditantse cada dia més per sas firmas y per los bonichs grabats. Los dels dos últims números son la vista del antich campanar de l'iglesia de Sant Miquel, y una mostra de las ilustracions de *Poesias* d'en Soler.

TAULA DEL PRESENT NÚMERO

Apeles Mestres.	Cartas de viatge.	146
Albert de Quintana	Del Turia al Danubi.	153
Pere Alsius.	Apuntes pera un estudi geològich.	159
J. María Maseras.	Una pregunta y un prech (Als catalanistas.)	170
Fidel Fita.	Lo jubileu de S. Jaume	175
S. Lloret.	La darrera paraula de la ciencia.	176
Anicet de Pagés.	A la Poesia.	187
Frederich Soler.	L' Abadesa de Pedralves.	186
J. Torres y Reyetó.	L' creu y l' eura.	188
	Novas.	190

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 3.